

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI SƏHIYYƏ NAZİRLİYİ

AZƏRBAYCAN TİBB UNİVERSİTETİ

“BƏYƏNİLMİŞDİR”

Azərbaycan Tibb Universitetinin
Tədris-metodik və innovasiya
şöbəsinin müdiri

prof.A.İ.Qurbanov

“TƏSDİQ EDİRƏM”

Azərbaycan Tibb Universitetinin
Mərkəzi Metodik Komissiyasının
sədri

ə.e.x., prof. S.C.Əliyev

15.09.2016-cü il

Protokol №1

**PATOLOJİ FİZİOLOGİYA FƏNNİ ÜZRƏ
PROQRAM**

BAKI – 2019

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI SƏHIYYƏ
NAZİRLİYİ

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL
PROBLEMLƏRİ İNSTİTUTU

AZƏRBAYCAN TİBB UNİVERSİTETİ

PATOLOJİ FİZİOLOGİYA

FƏNNİ ÜZRƏ İŞÇİ-TƏDRİS

PROQRAMI

BAKI – 2019

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI SƏHIYYƏ
NAZİRLİYİ

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL
PROBLEMLƏRİ İNSTİTUTU

AZƏRBAYCAN TİBB UNİVERSİTETİ

PATOLOJİ FİZİOLOGİYA
fənni üzrə işçi-tədris proqramı

070101-müalicə işi, 070102-hərbi-tibb,
070103-ictimai səhiyyə, 070104-stomatologiya, 050806-
əczaçılıq

ixtisasları üzrə

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi Elmi-
Metodik Şurasının «Tibb-nəzəri elmlər» bölməsinin
“15”sentyabr 2016-cı il tarixli iclasının qərarı ilə
təsdiq olunmuşdur (protocol №1)

BAKİ – 2019

PATOLOJİ FİZİOLOGİYA
fənni üzrə işçi-tədris proqramı

Azərbaycan Tibb Universitetinin patoloji fiziologiya kafedrasının müdiri ə.e.x., prof. **S.C.Əliyevin** redaktəsi ilə

kafedranın əməkdaşları

AMEA-nın müxbir üzvü, prof. **Y.C.Məmmədov**,
prof.**M.X.Əliyev.**, dos. **M.A.Pənahi**,
dos. **Ə.Ə.Quliyeva**, dos. **A.C.Əliyeva**,
dos. **C.T.Əliyeva**, dos.**S.İ.Hacıyeva**, b/müə.
Ş.M.Hüseynova, b/müə.**L.X.Səfəraliyeva**, ass.
S.R.Pənahova, ass. **Ü.İ.Əhmədzadə**, ass.
S.F.Niftəliyeva, ass. **A.Ş.Qasımova**, ass. **N.Ə.Cəfərova**,
ass. **A.T.Bədəlova** tərəfindən hazırlanmışdır.

Rəy verənlər:

ATU-nun patoloji anatomiya kafedrasının
professoru **Ə.B. Həsənov**
ATU-nun normal fiziologiya kafedrasının müdiri
prof. **A.M.Məmmədov**

Müalicə işi üzrə ixtisas kodu **070101**

kurs üçüncü

semestr beşinci, altıncı

fənn üzrə kredit 4 kredit (V semestr)+5 kredit (VI semestr)

fənnin tədris dili Azərbaycan, rus, ingilis

mühazirə: 14 (V semestr)+14 (VI semestr) saat

Təcrübə (seminar) məşğələləri 46 (V semestr) +
61 (VI semestr) saat

məqbul V semestr yoxdur VI semestr yoxdur

imtahan V semestr, VI semestr

Cəmi: 135 saat

Giriş

Tibbin müasir inkişaf səviyyəsi ali tibb müəssisələrində tələbələrin hərtərəfli nəzəri hazırlığını tələb edir. Tibb təhsilinin müasirliyinin mühüm aspektlərindən biri patoloji fiziologiyanın dərinlən öyrənilməsindən ibarətdir. Yüksək ixtisaslı həkim hazırlığı sistemində patoloji fiziologiya klinik tərəkürün tərübü, metodik və praktik əsaslarının formalaşmasına doğru yönəlmiş inteqrasiyaedici və analitik tədris fənni kimi mühüm yer tutur.

Patoloji fiziologiya fundamental nəzəri tibbi-bioloji fəndir, bütün ixtisaslardan olan həkimlərə lazımi biliklər verməklə, həkim tərəkürünün formalaşmasına kömək edir və xəstəliklərin düzgün diaqnostikası, profilaktikası və müalicəsi üçün zəmin hazırlayır.

Fənnin məqsədi və vəzifələri

Patoloji fiziologiyanın əsas məqsədi və vəzifəsi tələbələrdə patoloji proseslərin və xəstəliklərin inkişaf mexanizminin, gedişinin və nəticəsinin ümumi qanunauyğunluqları, ayrı-ayrı xəstəliklərin terapiya və profilaktikası prinsipləri haqqında elmi bilikləri formalaşdırmaqdan; əldə olunan bilikləri klinikada tətbiq etməyi bacarmaqdan; klinik tərəkürün və praktik həkimin rasiyal fəaliyyətinin metodik və metodoloji əsaslarını hazırlamaqdan ibarətdir.

Patoloji fiziologiya kursunu keçən tələbə

BİLMƏLİDİR:

-ümumi nozologiya haqqında məlumatı: səbəb və şərait amillərinin, həmçinin orqanizmin reaktivliyinin xəstəliklərin əmələ gəlməsində, inkişafında və nəticəsində rolunu;

-tipik patoloji proseslərin səbəblərini və inkişaf mexanizmlərini, əlamətlərini və müxtəlif xəstəliklərin inkişafı zamanı orqanizm üçün əhəmiyyətini;

-orqan və sistemlərin tipik pozulmalarının səbəblərini, inkişaf mexanizmini və əsas əlamətlərini;

- insanda tez-tez rast gəlinən xəstəliklərin etiologiyasını, patogenezi, əlamətlərini və nəticələrini, onların etioloji və patogenetik müalicə prinsiplərini;

- patoloji proseslərin öyrənilməsində eksperimental metodun (heyvanlarda xəstəliklərin və xəstəlik vəziyyətlərinin modelləşdirilməsi) əhəmiyyətini; onun imkanlarını, məhdudluqlarını və perspektivlərini;

- tibbin və səhiyyənin inkişafında patofiziologiyanın əhəmiyyətini, onun digər tibbi-bioloji və tibbi fənlərlə əlaqəsini.

BACARMALIDIR:

-klinik-laborator, eksperimental və digər müayinələrin patofizioloji təhlilini aparmağı;

-əldə olunan bilikləri klinik fənləri öyrənərkən və gələcək həkimlik fəaliyyətində tətbiq etməyi;

-heyvanlar üzərində eksperimenti planlaşdırmağı və aparmağı (müvafiq qaydalara riayət etməklə), təcrübənin nəticələrini işləməyi və təhlil etməyi, patologiyanın klinik formalarını öyrənmək üçün eksperimentin əhəmiyyətini düzgün qiymətləndirməyi;

-EKQ-yə görə aritmiyanın əsas növlərini, miokard işemiyasının və infarktının əlamətlərini təyin etməyi;

-qanın müayinəsini aparmağı və hemoqramma görə qan sistemi patologiyasının olmasını və onun tipik formalarını müəyyən etməyi;

-hipoksiyanın növlərini və tənəffüsün patoloji tiplərini differensiasiya etməyi;

-sidiyin müayinəsinə və klirens-testlərə görə böyrəyin tipik pozulmalarının xüsusiyyətlərini müəyyən etməyi;

-sarılıqların müxtəlif növlərini differensiasiya etməyi;

-mədə və bağırsağ şirələrinin müayinəsinə görə mədə və bağırsağın sekretor funksiyalarının tipik pozulmalarını müəyyən etməyi;

-temperatur ayrılmasına görə qızdırma reaksiyalarının tiplərini müəyyən etməyi;

-diaqnostik allergik sınaqların nəticələrini ayırd etməyi;

-öyrənilən geniş yayılmış xəstəliklərin patogenetik terapiya prinsiplərini əsaslandırmağı.

YİYƏLƏNMƏLİDİR:

-tipik patoloji proseslərin və reaksiyaların, eləcə də orqan və sistemlərin tipik pozulmalarının profilaktika və terapiyasının əsas prinsiplərinə;

-ümumi patologiyanın inkişafının əsas perspektiv istiqamətlərinə.

Yeni proqram bütün fakültələr üçün eyni olub, müalicə işi, hərbi-tibb, stomatologiya və ictimai səhiyyə fakültələrində həkim hazırlığı üçün patoloji fiziologiya kursunun əsas bölmələrini əhatə edir. Bununla yanaşı,

müxtəlif fakültələrdə patofiziologiyanın tədris olunmasında həkimin profilə müvafiq olan xüsusiyyətlərini də nəzərə almaq lazımdır.

Müalicə-profilaktika fakültəsində ümumi nozologiyaya aid olan məsələlərə, tipik patoloji proseslərin etiologiyasına, patogenezinə, ayrı-ayrı orqan və sistemlərin patologiyasının əsas formalarına, patoloji proseslərin və bir sıra mühüm xəstəliklərin profilaktikası və müalicəsi prinsiplərinin patofizioloji əsaslandırılmasına daha çox fikir verilməlidir. Bu məsələlər tələbələrə dərinlən öyrədilməlidir. Xəstəliklərin modelinin yaradılması və eksperimental terapiyası məsələləri həmişə diqqət mərkəzində olmalıdır.

Stomatologiya fakültəsində tələbələrə ağız boşluğu toxumalarında patoloji proseslərin əsas xüsusiyyətləri, diş-çənə aparatında spesifik zədələnmələrin etiologiya və patogenezini, həmçinin ağız və diş-çənə aparatı funksiyalarının pozulmasının orqanizmin digər sistemlərinin fəaliyyətinə təsir mexanizmləri daha dərinlən öyrədilməlidir.

İctimai səhiyyə fakültəsində xarici mühit amillərinin patogen təsirlərinə: zərərli sənaye və məişət tullantıları ilə suyun, havanın, torpağın, kənd təsərrüfatı məhsullarının çirklənməsinə, xəstəliklərin profilaktikasında sosial aspektlərin əhəmiyyəti məsələlərinə daha çox diqqət verilməlidir.

Proqramda ümumi göstərişlərlə yanaşı hər bir fakültənin profilinə uyğun olan konkret elementlər də öz əksini tapmışdır.

Patoloji fiziologiya fənni mühazirələrin müntəzəm oxunması və təcrübə məşğələlərinin aparılması vasitəsilə tədris olunur. Mühazirələr zamanı əyani vəsait kimi

diapozitivlərdən, iri həcmli cədvəllərdən, tədrisə aid kinofilmlərdən və kinofraqmentlərdən, bəzən də müvafiq qaydalara riayət etməklə heyvan üzərindəki eksperimentlərdən istifadə olunmalıdır. Təcrübə məşğələlərində isə tələbələr eksperimental tədqiqatları müstəqil aparır, alınan nəticələri protokollaşdırır və təhlil edir, eyni zamanda hazır yaxmalar, preparatlar, hemoqram, elektrokardioqram və biokimyəvi müayinələrin nəticələrini tədqiq edir və situasiya məsələlərini həll edirlər. Biliyin ilkin və sonda qazanılan səviyyələrinə nəzarət yazılı (əsasən testlərlə) və şifahi sorğu əsasında, ümumi və xüsusi patofiziologiyaya aid olan bölmələr qurtardıqdan sonra cari dərş prosesində aparılır.

Tədris proqramına uyğun olaraq, patoloji fiziologiya fənni bütün fakültələrdə V və VI semestrlərdə (stomatologiya fakültəsində isə IV və V semestrə) tədris olunur. Hər semestrin sonunda tədris proqramını yerinə yetirən tələbələr test tapşırıqları şəklində imtahan verirlər.

Aşağıda hər bir fakültə üzrə tədris proqramına uyğun olan və tədrisin spesifikliyi, saatların miqdarı nəzərə alınmaqla keçirilən mühazirə və təcrübə məşğələlərinin mövzu planı, eyni zamanda patofiziologiya kursunu öyrənən tələbələrin əldə etdiyi biliyin və praktik vərdişlərin ardıcılığı verilmişdir.

Müalicə-profilaktika və hərbi-tibb fakültələri

PREREKVİZİTLƏR:

Tibbi biologiya və genetika, bioloji kimya, normal anatomiya, normal fiziologiya, histologiya

KOREKVİZİTLƏR:

Patoloji anatomiya, farmakologiya, mikrobiologiya, daxili xəstəliklərin propedevtikası, ümumi cərrahiyyə

Fənnin həcmi və tədrisin növləri

<i>Semestr</i>	<i>Tədris həftəsinin sayı</i>	<i>Mühazirə (saat)</i>	<i>Məşğələ (saat)</i>	<i>Cəmi (saat)</i>
V	12	14	46	60
VI	16	14	61	75
Ümumi	28	28	107	135

Mühazirələrin mövzu planı

V semestr

<i>Nö</i>	<i>Mövzular</i>	<i>Aparılma qaydası</i>	<i>Saat</i>
1	Giriş. Patofiziologiya fənninin məqsədi və vəzifələri, inkişaf tarixi. Ümumi nozologiya: xəstəlik haqqında ümumi məlumat, ümumi etiologiya və patogeneza	Mühazirə	2
2	Xarici və daxili (irsiyyət, konstitusiyaya, yaş) amillərin patologiyada rolu. Reaktivlik	Mühazirə	2
3	Hüceyrə zədələnməsi. Mikrosirkulyasiya və yerli qan	Mühazirə	2

	dövranı pozulmaları		
4	İltihab. Qızdırma	Mühazirə	2
5	İmmun sisteminin patologiyası.	Mühazirə	2
6	Maddələr mübadiləsinin tipik pozulmaları	Mühazirə	2
7	Toxuma inkişafının patologiyası. Ekstremal vəziyyətlər. Hipoksiya	Mühazirə	2
Cəmi			14

Təcrübə məşğələlərinin mövzu planı

V semestr

<i>Nö</i>	<i>Məşğələlərin adı</i>	<i>Aparılma qaydası</i>	<i>Saat</i>
1	Giriş. Patofizioloji tədqiqatlarda eksperimental metodun əhəmiyyəti. Xəstəlik haqqında təlim. Ümumi etiologiya və patogeneza	Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1. Patoloji fiziologiyanın vəzifələri və tədqiqat metodları. 2. Norma, sağlamlıq, xəstəlik anlayışları 3. Xəstəlik: təsnifatı, mərhələləri, səbəbləri, nəticəsi. 4. Etiologiya və patogenetika haqqında anlayış. Tapşırıq: Fiziki yükün orqanizmin kompensator-uyğunlaşma reaksiyalarına təsiri	4
2	Xarici mühit amillərinin, irsiyyətin və konstitusiyanın patologiyada rolu	Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1. Xarici mühit amillərinin təsnifatı, xəstəliklərin meydana çıxmasında onların rolu.	4

		<p>2. İrsi xəstəliklərin etiologiyası və patogenezi.</p> <p>3. İrsi xəstəliklərin növləri, öyrənilmə üsulları, müalicəsi.</p> <p>4. Konstitusional tiplərin təsnifatı, diatezlər.</p> <p>Tapşırıq: Yüksək və aşağı temperaturun orqanizmə təsiri. Cinsi xromatinin təyini.</p>	
3	Orqanizmin reaktivliyinin patologiyada rolu	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <p>1.Orqanizmin reaktivliyi haqqında məlumat.</p> <p>2. Reaktivliyin təsnifatı (A.D.Ado) və onun xarici və daxili amillərdən asılılığı.</p> <p>3. Rezistentlik</p> <p>4. İmmunoloji reaktivlik. İmmunitet. Növləri.</p> <p>Tapşırıq: Dizenteriya vaksininin orqanizmin reaktivliyinə təsiri.</p>	4

4	Hüceyrə zədələnməsi	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1.Hüceyrə zədələnməsinin səbəbləri. 2. Hüceyrə zədələnməsinin əlamətləri, spesifik və qeyri-spesifik mexanizmləri. 3.Hüceyrə zədələnməsinin müdafiə mexanizmləri. Tapşırıq: Qurbağanın ağız boşluğunun selikli qişasının alterasiyası.</p>	4
5	Mikrosirkulyasiya və yerli qan dövranı pozulmaları	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1.Mikrosirkulyasiyanın pozulması 2.Arterial və venoz hiperemiyalar. Etiologiyası, patogenezi, əlamətləri, nəticəsi. 3.İşemiya, staz, infarkt, tromboz və emboliya. Etiologiyası, patogenezi, əlamətləri, nəticəsi. Tapşırıq: Arterial və venoz hiperemiya, işemiya, infarkt, tromboz və emboliya modellərinin yaradılması.</p>	4

	Kollokvium	<p>Keçilən mövzular üzrə yekun: “Xəstəlik haqqında ümumi məlumat. Umumi etiologiya və patogenezi”, “Xarici mühit amillərinin, irsiyyətin və konstitusiyanın patologiyada rolu”, “Orqanizmin reaktivliyinin patologiyada rolu”, “Hüceyrə zədələnməsi”, “Mikrosirkulyasiya və yerli qan dövrəni pozulmaları”</p>	
6	İltihab	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1. İltihab haqqında anlayış və nəzəriyyələr. 2. İltihabın səbəbləri, mərhələləri, nəticəsi. 3. İltihabın yerli və ümumi əlamətləri 4. İltihabın nomenklaturası və təsnifatı 5. Xronik iltihabın kəskinədən fərqi Tapşırıq: Konheyim və Danilevski təcrübələri.</p>	4

7	Qızdırma	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Qızdırmanın etiologiyası, patogenezi, mərhələləri, bioloji əhəmiyyəti. 2. Qızdırmanın inkişafında endokrin və sinir sisteminin rolu. 3. Temperatur əyrilərinin tipləri. 4. Qızdırma və hipertermiyanın oxşar və fərqli cəhətləri <p>Tapşırıq: Qızdırmanın leykositlərin miqdarına, EÇS-ə, leykoformulaya təsiri.</p>	4
---	----------	--	---

8	<p>İmmun sisteminin patologiyası</p> <p>Kollokvium</p>	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <p>1. İmmun çatışmazlıq sindromları: növləri, səbəbləri, inkişaf mexanizmləri, əlamətləri və nəticəsi.</p> <p>2. Allergiya haqqında anlayış, növləri, təsnifatı.</p> <p>3. Allergenlər: təsnifatı, xarakteristikası.</p> <p>4. Allergik reaksiyaların tipləri, səbəbləri, inkişaf mexanizmləri.</p> <p>5. Autoimmün vəziyyətlər.</p> <p>Tapşırıq: Anafilaktik şokun eksperimentdə alınması.</p> <p>Keçilən mövzular üzrə yekun: “İltihab”, “Qızdırma”, “İmmun sisteminin patologiyası”</p>	4
9	<p>Maddələr mübadiləsinin tipik pozulmaları</p>	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <p>1. Maddələr və enerji mübadiləsinin ümumi xarakteristikası</p> <p>2. Karbohidrat mübadiləsi pozulmalarının səbəbləri və inkişaf mexanizmləri.</p> <p>3. Şəkərli diabet, təsnifatı, növləri, inkişaf mexa-</p>	4

		<p>nizmi və ağırlaşmaları.</p> <p>4. Lipid mübadiləsi pozulmalarının səbəbləri və inkişaf mexanizmləri.</p> <p>5. Zülal mübadiləsi pozulmalarının səbəbləri və inkişaf mexanizmləri</p> <p>Tapşırıq: Alloksan diabeti zamanı qanda şəkərin təyini.</p>	
10	Maddələr mübadiləsinin tipik pozulmaları	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <p>1. Su-duz mübadiləsinin pozulmaları. Ödemlər.</p> <p>2. Mikroelement mübadiləsinin pozulmaları.</p> <p>3. Vitamin mübadiləsinin pozulmaları.</p> <p>4. Turşu-qələvi müvazinətinin pozulmaları.</p> <p>5. Aclıq.</p> <p>Tapşırıq: Ödemlərin modelləşdirilməsi</p>	4
11	Toxuma inkişafının patologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <p>1. Hiper-, hipobiotik proseslər</p> <p>2. Şiş haqqında ümumi məlumat və onun etiopatogenezi.</p> <p>3. Kanserojenlərin və onkogenlərin xarakte-</p>	4

		<p>ristikası.</p> <p>4. Şişlərin növləri, səbəbləri və inkişaf mexanizmləri.</p> <p>5. Orqanizmin antiblastom rezistentliyi</p> <p>Tapşırıq: Dezoksidativ karbonuriyanın təyini</p>	
12	<p>Ekstremal vəziyyətlər. Hipoksiya</p> <p>Kollokvium</p>	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <p>1. Ekstremal vəziyyətlər: ümumi xarakteristikası, növləri, səbəbləri.</p> <p>2. Şokun səbəbləri və inkişaf mexanizmləri.</p> <p>3. Kollaps, bayılma, koma: səbəbləri və inkişaf mexanizmləri.</p> <p>4. Stress.</p> <p>5. Hipoksiya.</p> <p>Tapşırıq: Eksperimentdə hipoksiyanın alınması.</p> <p>Keçilən mövzular üzrə yekun: Maddələr mübadiləsinin tipik pozulmaları”, “Toxuma inkişafının patologiyası”, “Ekstremal vəziyyətlər”, ”Hipoksiya”</p>	2
Cəmi			46

Müalicə işi və hərbi-tibb ixtisasları üzrə mühazirə və praktik məşğələ dərslərinin mövzularının kreditlər üzrə paylanması

(4 kredit 60 saat)

V semestr

<i>Kreditlər</i>	<i>Mühazirə mövzuları</i>	<i>Saat</i>	<i>Təcrübə məşğələləri</i>	<i>Saat</i>
<i>I</i>	1.Giriş. Patofiziologiyanın məqsədi və vəzifələri, inkişaf tarixi. Ümumi nozologiya: xəstəlik haqqında ümumi məlumat, ümumi etiologiya və patogeneza	2	1.Giriş. Xəstəlik haqqında təlim.	4
	2. Xarici və daxili amillərin patologiyada rolu.		2. Xarici mühit amillərinin, irsiyyətin və konstitusiyanın patologiyada rolu	4
	Reaktivlik	2	3. Reaktivliyin patologiyada rolu	4
<i>I</i>	3. Hüceyrə zədələnməsi.		4. Hüceyrə zədələnməsi	4
	Mikrosirkulyasiya və yerli qan dövranı pozulmaları.	2	5. Mikrosirkulyasiya və yerli qan dövranı pozulmaları	4
	4. İltihab. Qızdırma	2	6. İltihab	4
<i>I</i>	5. İmmun sisteminin patologiyası.	2	7. Qızdırma	4
	6. Maddələr mübadiləsinin tipik pozulmaları	2	8.İmmun sistemin patologiyası	4
			9.Maddələr mübadiləsinin tipik pozulmaları (karbohidrat, lipid, zülal)	4

<i>I</i>	7. Toxuma inkişafının patalogiyası. Ekstremal vəziyyətlər. Hipoksiya	2	10.Maddələr mübadiləsinin tipik pozulmaları (su-duz, vitamin, mikroelement, turşu-qələvi)	4
			11.Toxuma inkişafının patalogiyası.	4
			12. Ekstremal vəziyyətlər. Hipoksiya	2
<i>Cəmi</i>		14		46

Mühazirələrin mövzu planı

VI semestr

<i>Nö</i>	<i>Mövzunun adı</i>	<i>Aparılma qaydası</i>	<i>Saat</i>
1	Qan sisteminin patofiziologiyası	Mühazirə	2
2	Qan dövranı sisteminin patofiziologiyası.	Mühazirə	2
3	Tənəffüs sisteminin patofiziologiyası	Mühazirə	2
4	Həzm sistemi və qaraciyərin patofiziologiyası	Mühazirə	2
5	Böyrəklərin patofiziologiyası	Mühazirə	2
6	Endokrin sisteminin patofiziologiyası	Mühazirə	2
7	Sinir sisteminin patofiziologiyası	Mühazirə	2
<i>Cəmi</i>			14

Təcrübə məşğələlərinin mövzu planı

VI semestr

<i>Nö</i>	<i>Məşğələlərin adı</i>	<i>Aparılma qaydası</i>	<i>Saat</i>
1	Qan sisteminin patoloji fiziologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1. Dövredən qanın ümumi həcmnin dəyişilməsi. 2. Eritrositoz. Anemiyalar. Təsnifatı, inkişaf mexanizmləri. Tapşırıq: Hemolitik anemiyalar zamanı qanda katalazanın fəallığının təyini. Eritrositlərin osmotik rezistentliyinin təyini.</p>	4
2	Qan sisteminin patoloji fiziologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1. Leykositoz və leykopeniya, növləri, səbəbləri, inkişaf mexanizmləri. 2. Leykemoid reaksiyalar haqqında anlayış 3. Leykoz haqqında anlayış, təsnifatı. Kəskin və xronik leykozlar zamanı qanın mənzərəsi. Tapşırıq: Leykositoz və leykopeniyanın eksperimentdə alınması.</p>	4
3	Qan sisteminin patoloji fiziologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1. Hemostazın tipik pozulmaları. Damar-trombositar və koaqulyasion hemostazın mexanizmləri.</p>	4

		2.Qanın laxtalanma, əks laxtalanma və fibrinoliz sisteminin patologiyası. Tapşırıq: Fonio üsulu ilə qanın laxtalanma müddətinin təyini.	
4	Qan dövranı sisteminin patoloji fiziologiyası	Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1.Ürək-damar çatışmazlığının növləri və səbəbləri. 2. Qan dövranı çatışmazlığı zamanı hemodinamik göstəricilər və klinik əlamətlər 3.Ürəyin işemiya xəstəliklərinin etiologiya və patogenezi. 4. Qeyri-koronarogen miokard infarktı. Tapşırıq: Pituitrin stenokardiyası modelinin yaradılması.	4
5	Qan dövranı sisteminin patoloji fiziologiyası	Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1.Aritmiyalar. Ürəyin keçirici sisteminin pozulmaları, blokadalar, EKQ-də gedən dəyişikliklər. Tapşırıq: Ürək blokadasının alınması.	4
6	Qan dövranı sisteminin patoloji fiziologiyası	Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1. Damar çatışmazlığı, növləri, səbəbləri. 2. Damar tonusunun neyro-humoral tənzim mexanizmlərinin pozulması.	4

	Kollokvium	<p>3. Arterial hiper- və hipotenziya. Təsnifatı, növləri , səbəbləri, inkişaf mexanizmləri.</p> <p>Tapşırıq: Arterial hipertoniyanın modelləşdirilməsi.</p> <p>Keçilən mövzular üzrə yekun dər: “Qan sisteminin patoloji fiziologiyası”, “Qan dövranı sisteminin patoloji fiziologiyası”</p>	
7	Tənəffüs sisteminin patoloji fiziologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Tənəffüs çatışmazlığının növləri, səbəbləri 2.Ağciyər ventilyasiyasının və alveolyar diffuziyanın pozulması. 3.Daxili tənəffüsün pozulmaları. <p>Tapşırıq: Dövrü tənəffüs modelinin yaradılması. Xarici tənəffüsün reflektor pozulmalarının modelləşdirilməsi.</p>	4
8	Həzm sisteminin patoloji fiziologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Həzm sistemi pozulmalarının səbəbləri 2. İştahanın pozulmaları. Ağız boşluğunda həzmin pozulması . 3. Mədədə həzmin pozulması. 4. Ulserogenezin nəzəriyyələri. 	4

		<p>Tapşırıq: 1.Mədə şirəsinin fiziki-kimyəvi müayinəsi. 2. Mədə şirəsində qanın benzidin sınağı ilə təyini.</p>	
9	Həzm sisteminin patoloji fiziologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1.Bağırsaqlarda həzmin pozulması. 2.Bağırsağ keçməməzliyi, növləri, səbəbləri, inkişaf mexanizmləri, nəticəsi. Tapşırıq: Bağırsağın selikli qişasının kəskin zədələnməsi zamanı membran həzminin pozulması</p>	4
10	Qaraciyərin patoloji fiziologiyası Kollokvium	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1. Qaraciyər xəstəliklərinin etiologiya və patogenezi. Qaraciyər çatışmazlığının növləri, səbəbləri. 2.Qaraciyərin funksiyalarının öyrənilməsi üsulları 3.Portal hipertenziya 4. Sarılıqlar, növləri. 5. Öddəşi xəstəliyi. Tapşırıq: Ödün orqanizmə toksik təsiri. Qanda sərbəst və birləşmiş bilirubin təyini. Keçilən mövzular üzrə yekun: «Tənəffüs sisteminin patoloji fiziologiyası» «Həzm sisteminin patoloji</p>	4

		fiziologiyası», «Qaraciyərin patoloji fiziologiyası»	
11	Böyrəklərin patoloji fiziologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Böyrəklərin sidikyaradıcı funksiyasının pozulmasının səbəbləri, inkişaf mexanizmləri 2. Nefritik və nefrotik sindrom. Etiologiyası və patogenezi. 3. Böyrək çatışmazlığının növləri və səbəbləri. Uremiya. Hemodializ. 4. Böyrəkdaşı xəstəliyi. <p>Tapşırıq: Sidiyin fiziki-kimyəvi analizi. Sidiyin mikroskopik müayinəsi.</p>	4
12	Endokrin sisteminin patoloji fiziologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Endokrin sistemi pozulmalarının etiopatogenezi. 2. Hipofizin patologiyasının səbəbləri, inkişaf mexanizmləri 3. Böyrəküstü vəzin funksiyalarının pozulması. <p>Tapşırıq: Hipofiz-adrenal sistemin elektrik cərəyanının zədələyici təsirinə reaksiyası.</p>	4
13	Endokrin sisteminin patoloji fiziologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Qalxanabənzər vəzin patologiyası. 	4

		<p>2. Qalxanabənzərətəraf vəzin funksiyasının pozulması .</p> <p>3. Cinsiyyət vəzilərinin funksiyasının pozulması</p> <p>Tapşırıq: Qalxanabənzərətəraf vəzin çıxarılmasının qanda kalsiumun miqdarına təsiri.</p>	
14	Sinir sisteminin patoloji fiziologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <p>1. Sinir sistemi pozulmalarının səbəbləri.</p> <p>2. Sinir hüceyrələrinin patologiyası.</p> <p>3. Patoloji labillik, parabioz, denervasiya və deafferentasiya sindromu.</p> <p>4. Sinir sisteminin hərəkəti, hissi və trofik funksiyasının pozulmaları.</p> <p>Tapşırıq: Kamfora epilepsiyasının alınma üsulu. Qurbağada hərəkət sinirinin kəsilməsinin reflekslərə təsiri.</p>	4
15	Sinir sisteminin patoloji fiziologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <p>2. Vegetativ sinir sisteminin patologiyası.</p> <p>3. Ağrı, səbəbi, növləri, inkişaf mexanizmi.</p> <p>4. Ali sinir fəaliyyətinin pozulması, nevrozlar haqqında anlayış.</p> <p>Tapşırıq: Nevrozların eksperimentdə</p>	4

		alınması.	
16	Kollokvium	Keçilən mövzular üzrə yekun: «Böyrəklərin patoloji fiziologiyası», «Endokrin sisteminin patoloji fiziologiyası», «Sinir sisteminin patoloji fiziologiyası» .	1
	Cəmi		61

Müalicə işi və hərbi tibb ixtisası üzrə mühazirə və praktik məşğələ dərslərinin mövzularının kreditlər üzrə paylanması

(5 kredit 75 saat)

VI semestr

<i>Kreditlər</i>	<i>Mühazirə mövzuları</i>	<i>Saat</i>	<i>Təcrübə məşğələləri</i>	<i>Saat</i>
<i>I</i>	1. Qan sisteminin patofiziologiyası	2	1.Eritrositoz. Anemiyalar	4
	2. Qan dövrəni sisteminin patofiziologiyası	2	2. Leykositoz və leykopeniya, Leykozlar	4
			3. Hemostazın tipik pozulmaları	4
<i>I</i>	3. Tənəffüs sisteminin	2	4.Ürək-damar sisteminin	

	patofiziologiyası 4. Həzm sisteminin və qaraciyərin patofiziologiyası	2	pozulmaları. ÜİX 5. Ürəyin keçiricilik sisteminin pozulmaları. Aritmiyalar. 6. Damar çatışmazlığı. Arterial hipo-, hipertenziyalar	4 4 4
<i>1</i>	5. Böyrəklərin patofiziologiyası	2	7. Tənəffüs sisteminin pozulmaları 8. Həzm sisteminin pozulmaları. Mədənin funksiyalarının pozulması. Ulserogenez 9. Bağırsaqlarda həzmin pozulması. Bağırsaq keçməməzliyi	4 4 4
<i>1</i>	6. Endokrin sisteminin patofiziologiyası	2	10. Qaraciyərin funksiyalarının pozulması. 11. Böyrəyin funksiyalarının pozulması 12. Endokrin sistemin funksiyalarının pozulmaları. Hipofizin və böyrəküstü vəzin patologiyası	4 4 4
<i>1</i>	7. Sinir sisteminin patofiziologiyası	2	13. Qalxanabənzər, qalxanabənzərətraf, cinsiyyət vəzilərinin patologiyası 14. Sinir sisteminin funksiyasının pozulması. MSS-nə	4 4

			zədələyici amillərin təsiri 15. Ali sinir sisteminin funksiyasının pozulması. Nevrozlar	4
			16. Yekun	1
<i>Cəmi</i>		14		61

Stomatologiya fakültəsi

Stomatologiya üzrə ixtisas kodu **070104**

kurs II, III

semestr IV, V

fənn üzrə kredit 4 kredit (IV semestr)+4 kredit
(V semestr)

fənnin tədris dili Azərbaycan, rus, ingilis

mühazirə: 14 (IV semestr)+14 (V semestr) saat

Təcrübə (seminar) məşğələləri 46 (IV semestr)+46
(V semestr) saat

məqbul IV semestr yoxdur V semestr yoxdur

imtahan IV semestr, V semestr

Cəmi: 120 saat

Prerekvizitlər:

Tibbi biologiya və genetica, bioloji kimya, normal anatomiya, normal fiziologiya, histologiya.

Korekvizitlər:

Patoloji anatomiya, daxili xəstəliklərin propedeutikası, terapeutik stomatologiya, cərrahi stomatologiya, ortopedik stomatologiya, uşaq stomatologiyası

Fənnin həcmi və tədrisin növləri

<i>Semestr</i>	<i>Tədris həftəsinin sayı</i>	<i>Mühazirə (saat)</i>	<i>Məşğələ (saat)</i>	<i>Cəmi (saat)</i>
IV	12	14	46	60
V	12	14	46	60
Ümumi	24	28	92	120

Mühazirələrin mövzu planı

IV semestr

<i>Nö</i>	<i>Mövzuların adları</i>	<i>Aparılma qaydası</i>	<i>Saat</i>
1	Giriş. Patofiziologiyanın məqsədi və vəzifələri, inkişaf tarixi. Ümumi nozologiya: xəstəlik haqqında ümumi məlumat, etiologiya və patogeneza	Mühazirə	2
2	Xarici və daxili (irsiyyət, konstitusiya, yaş) amillərin patologiyada rolu. Reaktivlik	Mühazirə	2
3	Hüceyrə zədələnməsi. Mikrosirkulyasiya və yerli qan dövrəni pozulmaları	Mühazirə	2
4	İltihab. Qızdırma	Mühazirə	2
5	İmmun sistemin patologiyası	Mühazirə	2
6	Maddələr mübadiləsinin tipik pozulmaları	Mühazirə	2
7	Toxuma inkişafının patologiyası. Ekstremal vəziyyətlər. Hipoksiya	Mühazirə	2
Cəmi			14

Təcrübə məşğələlərinin mövzu planı
IV semestr

1	<p>Giriş. Xəstəlik haqqında təlim. Ümumi etiologiya və patogenez. Patofizioloji tədqiqatlarda eksperimental metodun əhəmiyyəti. Xarici mühit amillərinin patogen təsiri: Yüksək və aşağı temperaturun orqanizmə təsiri.</p>	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1.Patoloji fiziologiyanın vəzifələri və öyrənilməsi metodları. 2.Norma, sağlamlıq, xəstəlik anlayışları. 3.Xəstəlik: təsnifatı, mərhələləri, səbəbləri, nəticəsi. 4. Etiologiya və patogenez haqqında anlayış 5.Xarici mühit amillərinin təsnifatı, xəstəliklərin meydana çıxmasında onların rolu.</p> <p>Tapşırıq: Yüksək və aşağı temperaturun orqanizmə zədələyici təsiri.</p>	4
2	<p>İrsiyyətin patologiyada rolu</p>	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1. İrsi xəstəliklərin etiologiyası və patogenezi. 2. İrsi xəstəliklərin növləri, öyrənilmə üsulları, müalicəsi.</p> <p>Tapşırıq: Cinsi xromatinin təyini</p>	4

		.	
3	Reaktivliyin patologiyada rolu	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <p>1.Orqanizmin reaktivliyi haqqında məlumat.</p> <p>2. Reaktivliyin təsnifatı (A.D.Ado), onun xarici və daxili amillərlərdən asılılığı.</p> <p>3. Rezistentlik.</p> <p>4. İmmunitet. İmmunoloji reaktivlik.</p> <p>Tapşırıq:</p> <p>Dizenteriya vaksininin orqanizmin reaktivliyinə təsiri.</p>	4
4	Hüceyrə zədələnməsi	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <p>1.Hüceyrə zədələnməsinin səbəbləri, növləri.</p> <p>2. Hüceyrə zədələnməsinin spesifik və qeyri-spesifik mexanizmləri. Hüceyrə zədələnməsinin əlamətləri.</p> <p>3.Hüceyrə zədələnməsinin müdafiə mexanizmləri</p> <p>Tapşırıq:</p> <p>Qurbağada ağız boşluğunun selikli qişasının alterasiyası.</p>	4
5	Mikrosirkulyasiya	Nəzəri məsələlərin	4

	<p>və yerli qan dövranı pozulmaları</p> <p>Kollokvium</p>	<p>müzakirəsi:</p> <p>1.Mikrosirkulyasiyanın pozulması.</p> <p>2.Arterial və venoz hiperemiyalar.</p> <p>Etiologiya, patogenezi, əlamətləri, nəticəsi.</p> <p>3.İşemiya, staz, infarkt, tromboz və emboliya.</p> <p>Etiologiyası, patogenezi, əlamətləri, nəticəsi.</p> <p>Tapşırıq:</p> <p>Arterial və venoz hiperemiya, işemiya, staz, infarkt, tromboz və emboliya modellərinin yaradılması.</p> <p>Keçilən mövzular üzrə yekun:</p> <p>“Ümumi etiologiya və patogenezi”, “İrsiyyətin patologiyada rolu”, “Reaktivliyin patologiyada rolu”, “Hüceyrə zədələnməsi”, “Mikrosirkulyasiya və yerli qan dövranı pozulmaları”</p>	
6	İltihab	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <p>1.İltihab haqqında anlayış və nəzəriyyələr.</p> <p>2.İltihabın səbəbləri,</p>	4

		<p>mərhələləri, nəticəsi.</p> <p>3. İltihabın yerli və ümumi əlamətləri.</p> <p>4. İltihabın nomenklaturası və təsnifatı.</p> <p>5.Xronik iltihab, xüsusiyyətləri, kəskin iltihabdan fərqi.</p> <p>6. Üz-çənə nahiyəsinin iltihabı.</p> <p>Tapşırıq: Konheyms və Danilevski təcrübələri</p>	
7	Qızdırma	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <p>1.Qızdırmanın etiologiyası, patogenezi, mərhələləri, bioloji əhəmiyyəti.</p> <p>2.Qızdırmanın inkişafında endokrin və sinir sisteminin rolu.</p> <p>3. Temperatur əyrlərinin tipləri.</p> <p>4. Qızdırma və hipertermiyanın oxşar və fərqli cəhətləri.</p> <p>Tapşırıq: Qızdırmanın leykositlərin miqdarına, EÇS-ə, leykoformulaya təsiri.</p>	4
8		Nəzəri məsələlərin	

	<p>İmmun sistemin patologiyası.</p> <p>Kollokvium</p>	<p>müzakirəsi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.İmmun çatışmazlıq sindromları: növləri, səbəbləri, inkişaf mexanizmləri, əlamətləri və nəticəsi. 2.Allergiya haqqında anlayış. Allergenlər: növləri, təsnifatı. 3. Allergik reaksiyaların tipləri, səbəbləri, inkişaf mexanizmləri. 4. Autoimmün vəziyyətlər. 5. Stomatoloji xəstəliklərdə immün mexanizmlərin rolu. <p>Tapşırıq: Anafilaktik şokun eksperimentdə alınması</p> <p>Keçilən mövzular üzrə yekun : “İltihab”, “Qızdırma “, “İmmun sistemin patologiyası”</p>	4
9	Maddələr mübadiləsinin tipik pozulmaları	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Maddələr və enerji mübadiləsinin ümumi xarakteristikası 2. Karbohidrat mübadiləsi pozulmalarının səbəb və inkişaf mexanizmləri 3. Şəkərli diabet, 	4

		<p>təsnifatı, növləri, inkişaf mexanizmi, ağırlaşmaları.</p> <p>4. Lipid və zülal mübadiləsi pozulmalarının səbəb və inkişaf mexanizmləri.</p> <p>Tapşırıq: Alloksan diabeti zamanı qanda şəkərin təyini</p>	
10	Maddələr mübadiləsinin tipik pozulmaları	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <p>1. Su-duz mübadiləsinin pozulmaları. Ödemlər</p> <p>2. Mikroelement və vitamin mübadiləsinin pozulmaları.</p> <p>3. Turşu-qələvi müvazinətinin pozulmaları.</p> <p>4. Ağız suyunda turşu-qələvi müvazinətinin pozulmaları.</p> <p>5. Aclıq</p> <p>Tapşırıq: Ödemlərin modelləşdirilməsi</p>	4
11	Toxuma inkişafının patologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <p>1. Hiper-, hipobiotik proseslər.</p> <p>2. Şiş haqqında ümumi məlumat, etiopatogenezi.</p>	4

		<p>3. Kanserojenlərin və onkogenlərin xarakteristikası.</p> <p>4. Şişlərin növləri, səbəbləri və inkişaf mexanizmləri.</p> <p>5. Orqanizmin antiblastom rezistentliyi.</p> <p>Tapşırıq: Dezoksidativ karbonuriyanın təyini.</p>	
12	<p>Ekstremal vəziyyətlər. Hipoksiya.</p> <p>Kollokvium</p>	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <p>1. Ekstremal vəziyyətlər: ümumi xarakteristikası, növləri, səbəbləri.</p> <p>2. Şok, səbəbləri və inkişaf mexanizmləri.</p> <p>3. Kollaps, bayılma, koma: səbəbləri, inkişaf mexanizmləri.</p> <p>4. Stress.</p> <p>5. Hipoksiya.</p> <p>Tapşırıq: Eksperimentdə hipoksiyanın alınması.</p> <p>Keçilən mövzular üzrə yekun dərs: Maddələr mübadiləsinin tipik pozulmaları”, “Toxuma inkişafının patologiyası”, “Ekstremal</p>	2

		vəziyyətlər”, “Hipoksiya”	
Cəmi			46

***Stomatologiya ixtisası üzrə mühazirə və praktik məşğələ
dərslərinin mövzularının kreditlər üzrə paylanması
(4 kredit 60 saat)***

IV semestr

<i>Kredit- lər</i>	<i>Mühazirə mövzuları</i>	<i>Saat</i>	<i>Təcrübə məşğələləri</i>	<i>Saat</i>
<i>1</i>	1. Giriş. Patofiziolo- giyanın məqsəd və vəzifələri, qısa inkişaf tarixi. Ümumi nozologiya. Ümumi etiologiya və patogenez. Xəstəlik haqqında təlim.	2	1. Giriş. Xəstəlik haqqında təlim. Xarici mühit amillərinin zədələyici təsiri	4
	2. Xarici və daxili amillərin orqanizmə patogen təsiri. Orqanizmin reak- tivliyinin patologiyada rolu	2	2. İrsiyyətin və konstitusiyanın patologiyada rolu 3. Reaktivlik və rezistentlik	4
				4
<i>1</i>	3. Hüceyrə zədələnməsi. Mikrosirkulyasiya və yerli qan dövrəni pozulmaları.	2	4. Hüceyrə zədələnməsi	4
	4. İltihab. Qızdırma	2	5. Mikrosirkulyasiya və yerli qan dövrəni pozulmaları 6. İltihab	4
<i>1</i>	5. İmmun sistemin patologiyası. Allergiya	2	7. Qızdırma	4
	6. Maddələr mübadiləsinin tipik pozulmaları	2	8. İmmun sistemin patologiyası.	4
			9. Maddələr	4

			mübadiləsinin tipik pozulmaları (karbohidrat, lipid, zülal)	
<i>1</i>	7. Toxuma inkişafının patologiyası. Ekstremal vəziyyətlər Hipoksiya.	2	10.Maddələr mübadiləsinin tipik pozulmaları (sudu, vitamin, mikroelement, turşu-qələvi) 11.Toxuma inkişafının patologiyası. 12. Ekstremal vəziyyətlər. Hipoksiya.	4 4 2
<i>Cəmi</i>		14		46

Mühazirə mövzuları

V semestr

<i>Nö</i>	<i>Mövzunun adı</i>	<i>Aparılma qaydası</i>	<i>Saat</i>
1	Qan sisteminin patoloji fiziologiyası	Mühazirə	2
2	Qan dövrənı sisteminin patoloji fiziologiyası	Mühazirə	2
3	Tənəffüs sisteminin patoloji fiziologiyası	Mühazirə	2
4	Həzm sistemi və qaraciyərin patoloji fiziologiyası	Mühazirə	2
5	Böyrəklərin patoloji fiziologiyası	Mühazirə	2
6	Endokrin sisteminin patoloji fiziologiyası	Mühazirə	2
7	Sinir sisteminin patoloji	Mühazirə	2

	fiziologiyası		
Cəmi			14

Təcrübə məşğələlərinin mövzu planı

V semestr

<i>Nö</i>	<i>Məşğələlərin adı</i>	<i>Aparılma qaydası</i>	<i>Saat</i>
1	Qan sisteminin patoloji fiziologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1. Dövr edən qanın həcmnin dəyişilməsi. 2. Eritrositoz. Anemiyalar. Təsnifatı, inkişaf mexanizmləri. 3. Anemiyalar zamanı stomatoloji əlamətlər</p> <p>Tapşırıq: a) hemolitik anemiya modelinin alınması; b) anemiyalar zamanı qanda katalazanın fəallığının təyini.</p>	4
2	Qan sisteminin patoloji fiziologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1. Leykositoz və leykopeniya, növləri, səbəbləri, inkişaf mexanizmləri. 2. Leykoz haqqında anlayış, təsnifatı, inkişaf mexanizmi 3. Leykemoid reaksiyalar haqqında anlayış. 4. Leykositlərin patologiyası zamanı ağız boşluğunda yaranan dəyişikliklər. 5. Qanın laxtalanma, əks laxtalanma və fibrinoliz sisteminin patologiyası. 6. Hemostazın pozulmasının stomatoloji xəstəliklərin inkişafında rolu.</p> <p>Tapşırıq: a) leykositoz və leykopeniyanın eksperimentdə alınması; b) Fonio üsulu ilə qanın</p>	4

		laxtalanma müddətinin təyini.	
3	Qan dövrəni sisteminin patologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ürək-damar çatışmazlığının növləri və səbəbləri. 2. Qan dövrəni çatışmazlığı zamanı hemodinamik göstəricilər və klinik əlamətlər. 3. Ürəyin işemik xəstəliklərinin etiologiyası və patogenezi. 4. Qeyri-koronarogen mənşəli miokard infaktı. <p>Tapşırıq: Pituitrin stenokardiyasının alınması.</p>	4
4	Qan-dövrəni sisteminin patoloji fiziologiyası Kollokvium	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Aritmiyalar. Ürəyin keçirici sisteminin pozulmaları. 2. Aritmiyaların səbəbləri, inkişaf mexanizmləri. EKG dəyişiklikləri 3. Arterial hiper- və hipotenziya. Təsnifatı, növləri, səbəbləri, inkişaf mexanizmləri. <p>Tapşırıq: Ürək blokadasının alınması.</p> <p>Keçilən mövzular üzrə yekun: “Qan sisteminin patoloji fiziologiyası”, “Qan dövrəni sisteminin patoloji fiziologiyası”</p>	4
5	Tənəffüs sisteminin patoloji fiziologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Tənəffüs çatışmazlığının növləri, səbəbləri. 2. Ağciyər ventilyasiyasının və alveolyar diffuziyanın pozulması. 3. Daxili tənəffüsün pozulmaları. 	4

		<p>Tapşırıq: Dövrü tənəffüsün alınması Xarici tənəffüsün reflektor olaraq dəyişməsi.</p>	
6	Həzm sisteminin patoloji fiziologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1.Həzm sistemi pozulmalarının səbəbləri. 2. İştahanın pozulmaları. Ağız boşluğunda həzmin pozulması. Ağız suyu vəzilərinin və paradontun patologiyası. 3. Mədədə həzmin pozulması.. 4. Ulserogenezin nəzəriyyələri. 5. Bağırsaqlarda həzmin pozulması. Bağırsaq keçməməzliyi. 6. Mədə-bağırsaq xəstəliklərinin ağız boşluğu ilə əlaqəsi. Tapşırıq: a) mədə şirəsinin fiziki-kimyəvi müayinəsi; b) mədə şirəsinin mikroskopik üsulla tədqiqi.</p>	4
7	Qaraciyərin patoloji fiziologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1. Qaraciyər xəstəliklərinin etiologiyası və patogenezi. Qaraciyər çatışmazlığının növləri, səbəbləri. 2.Qaraciyər funksiyalarının eksperimentdə öyrənilmə üsulları. 3. Portal hipertenziya. 4. Sarılıqlar, növləri.</p>	4

	Kollokvium	<p>5. Öddaşı xəstəliyi.</p> <p>Tapşırıq:</p> <p>a) ödün orqanizmə toksik təsiri.</p> <p>b) sərbəst və birləşmiş bilirubinin qanda təyini.</p> <p>Keçilən mövzular üzrə yekun:</p> <p>“Tənəffüs sisteminin patoloji fiziologiyası”, “Həzm sisteminin patoloji fiziologiyası”, “Qaraciyərin patoloji fiziologiyası”</p>	
8	Böyrəklərin patoloji fiziologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <p>1. Böyrəklərin sidikyaradıcı funksiyasının pozulmasının səbəbləri, inkişaf mexanizmləri.</p> <p>2. Nefritik və nefrotik sindrom. Etiologiya və patogenezi .</p> <p>3. Böyrək çatışmazlığının növləri və səbəbləri. Uremiya. Hemodializ.</p> <p>4. Böyrəkdaşı xəstəliyi.</p> <p>Tapşırıq:</p> <p>a) sidiyin fiziki-kimyəvi üsulla analizi;</p> <p>b) sidiyin mikroskopik müayinəsi.</p>	4
9	Endokrin sisteminin patoloji fiziologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <p>1. Endokrin sistemi pozulmalarının etiopatogenezi.</p> <p>2. Hipofizin patologiyasının səbəbləri, inkişaf mexanizmləri.</p>	4

		<p>3. Böyrəküstü vəzilərin funksiyasının pozulmaları.</p> <p>Tapşırıq: Elektrik cərəyanının zədələyici təsirinə qarşı hipofiz-adrenal sistemin reaksiyası.</p>	
10	Endokrin sisteminin patoloji fiziologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Qalxanabənzər vəzin patologiyası. 2. Qalxanabənzərətraf vəzinin funksiyasının pozulmaları . 3. Cinsiyyət vəzilərinin funksiyasının pozulmaları 4. Cinsiyyət vəzilərinin patologiyaları zamanı stomatoloji əlamətlər. <p>Tapşırıq: Qalxanabənzərətraf vəzinin çıxarılmasının qanda kalsiumun miqdarına təsiri.</p>	4
11	Sinir sisteminin patoloji fiziologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Sinir sistemi pozulmalarının səbəbləri. 2. Sinir hüceyrələrinin patologiyası. 3. Patoloji labillik, parabioz, denervasiya və deafferentasiya sindromları. 4. Sinir sisteminin hərəkəti, hissi və trofik funksiyalarının pozulmaları. 5. Vegetativ sinir sisteminin patologiyası. 6. Ali sinir fəaliyyətinin 	4

		pozulması, nevrozlar haqqında anlayış. 7. Üz nahiyəsində ağrının (trigeminal, temporomandibulyar, miofassial) patofiziologiyası. Tapşırıq: a) kamfora epilepsiyasının alınması; b) qurbağada hərəki sinirin kəsilməsinin reflekslərə təsiri.	
12	Kollokvium	Keçilən mövzular üzrə yekun: “Böyrəklərin patoloji fiziologiyası” Endokrin sisteminin patoloji fiziologiyası”, “Sinir sisteminin patoloji fiziologiyası”	2
Cəmi			46

***Stomatologiya ixtisası üzrə mühazirə və praktik məşğələ dərslərinin mövzularının kreditlər üzrə paylanması
(4 kredit, 60 saat)***

V semestr

<i>Kreditlər</i>	<i>Mühazirə mövzuları</i>	<i>Saat</i>	<i>Təcrübə məşğələləri</i>	<i>Saat</i>
<i>1</i>	1. Qan sisteminin patofiziologiyası	2	1.Eritrositoz. Anemiyalar	4
	2. Qan dövranı sisteminin patofiziologiyası	2	2. Leykositoz və leykopeniya. Leykozlar. Hemostazın tipik pozulmaları 3. Ürək-damar sisteminin pozulmaları. ÜİX	4
<i>1</i>	3. Tənəffüs sisteminin patofiziologiyası 4. Həzm sis-	2	4. Ürəyin keçiricilik sisteminin pozulmaları. Aritmiyalar. Arterial hipotenzion, hipertenzion	4

	temi və qaraciyərin patofiziologiyası	2	5. Tənəffüs sisteminin pozulmaları 6. Həzm sisteminin pozulmaları. Mədənin funksiyalarının pozulması. Ulserogenez. Bağırsaqlarda həzmin pozulması	4 4
<i>I</i>	5. Böyrəklərin patofiziologiyası 6. Endokrin sisteminin patofiziologiyası	2	7. Qaraciyərin funksiyalarının pozulması 8. Böyrəyin funksiyalarının pozulması.	4 4
		2	9. Endokrin sistemin funksiyalarının pozulmaları. Hipofizin və böyrəküstü vəzin patologiyası.	4
<i>I</i>	7. Sinir sisteminin patofiziologiyası	2	10. Qalxanabənzər, qalxanabənzərətraf, cinsiyyət vəzilərinin patologiyası. 11. Sinir sisteminin funksiyasının pozulması. MSS-nə zədələyici amillərin təsiri. Ali sinir sisteminin funksiyasının pozulması. Nevrozlar 12. Yekun.	4 4 2
<i>Cəmi</i>		14		46

İctimai səhiyyə fakültəsi

İctimai səhiyyə üzrə
ixtisas kodu

070103

kurs

III

semestr

V, VI

fənn üzrə kredit

4 kredit (V semestr) + 4 kredit
(VI semestr)

fənnin tədris dili

Azərbaycan, rus,

mühazirə:

16 (V semestr)+16 (VI semestr) saat

Təcrübə (seminar)

məşğələləri

44 (V semestr)+44 (VI semestr) saat

məqbul

V semestr yoxdur

VI semestr yoxdur

imtahan

V semestr, VI semestr

Cəmi: 120 saat

Prerekvizitlər:

Tibbi biologiya və genetika, bioloji kimya, normal anatomiya, normal fiziologiya, histologiya

Korekvizitlər:

Daxili xəstəliklərin propedeutikası, ümumi cərrahiyyə, farmakologiya, patoloji anatomiya, mikrobiologiya

Fənnin həcmi və tədrisin növləri

<i>Semestr</i>	<i>Tədris həftəsinin sayı</i>	<i>Mühazirə (saat)</i>	<i>Məşğələ (saat)</i>	<i>Cəmi (saat)</i>
V	11	16	44	60
VI	11	16	44	60
Ümumi	22	32	88	120

Mühazirələrin mövzu planı

V semestr

<i>Nö</i>	<i>Mövzuların adları</i>	<i>Aparılma qaydası</i>	<i>Saat</i>
1	Giriş. Patofiziologiya fənninin əhəmiyyəti, vəzifələri, metodları, inkişaf tarixi. Ümumi nozologiya. Ümumi etiologiya və patogeneza	Mühazirə	2
2	Xarici və daxili (irsiyyət, konstitusiyaya, yaş) amillərin patologiyada rolu. Reaktivlik	Mühazirə	2
3	Hüceyrə zədələnməsi. Mikrosirkulyasiya və yerli qan dövranı pozulmaları	Mühazirə	2
4	İltihab. Qızdırma	Mühazirə	2
5	İmmun sisteminin patologiyası	Mühazirə	2

6	Maddələr mübadiləsinin tipik pozulmaları	Mühazirə	2
7	Toxuma inkişafının patologiyası	Mühazirə	2
8	Ekstremal vəziyyətlər. Hipoksiya	Mühazirə	2
Cəmi			16

Təcrübə məşğələlərinin mövzu planı

V semestr

<i>№</i>	<i>Məşğələlərin adı</i>	<i>Aparılma qaydası</i>	<i>Saat</i>
1	Giriş. Patofizioloji tədqiqatlarda eksperimental metodun əhəmiyyəti. Xəstəlik haqqında təlim. Ümumi etiologiya və patogeniz	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <p>1. Patoloji fiziologiyanın vəzifələri və tədqiqat metodları.</p> <p>2. Norma, sağlamlıq, xəstəlik anlayışları</p> <p>3. Xəstəlik: təsnifatı, mərhələləri, səbəbləri, nəticəsi.</p> <p>4. Etiologiya və patogeniz haqqında anlayış.</p> <p>Tapşırıq:</p> <p>Fiziki yükün orqanizmin kompensator-uyğunlaşma reaksiyalarına təsiri</p>	4
2	Xarici mühit amillərinin, irsiyyətin və konstitusiyanın patologiyada rolu. Orqanizmin reaktivliyinin patologiyada rolu	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <p>1. Xarici mühit amillərinin təsnifatı, xəstəliklərin meydana çıxmasında onların rolu.</p> <p>2. İrsi xəstəliklərin etiologiyası və patogenizi.</p>	4

		<p>3. İrsi xəstəliklərin növləri, öyrənilmə üsulları, müalicəsi.</p> <p>4. Konstitusional tiplərin təsnifatı, diatezlər.</p> <p>5. Orqanizmin reaktivliyi haqqında məlumat. Reaktivliyin təsnifatı.</p> <p>6. Rezistentlik haqqında anlayış. İmmunitet. İmmunoloji reaktivlik.</p> <p>Tapşırıq: Yüksək və aşağı temperaturun orqanizmə təsiri. Cinsi xromatinin təyini. Dizenteriya vaksininin orqanizmin reaktivliyinə təsiri.</p>	
3	Hüceyrə zədələnməsi	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <p>1. Hüceyrə zədələnməsinin növləri.</p> <p>2. Hüceyrə zədələnməsinin spesifik və qeyri-spesifik mexanizmləri. Hüceyrə zədələnməsinin əlamətləri,</p> <p>3. Hüceyrə zədələnməsinin müdafiə mexanizmləri.</p> <p>Tapşırıq: Qurbağanın ağız boşluğunun selikli qişasının alterasiyası.</p>	4

4	<p>Mikrosirkulyasiya və yerli qan dövranı pozulmaları</p> <p>Kollokvium</p>	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <p>1. Mikrosirkulyasiyanın pozulması</p> <p>2. Arterial və venoz hiperemiyalar. Etiologiyası, patogenezi, əlamətləri, nəticəsi.</p> <p>3. İşemiya, staz, infarkt, tromboz və emboliya. Etiologiyası, patogenezi, əlamətləri, nəticəsi.</p> <p>Tapşırıq:</p> <p>Arterial və venoz hiperemiya, işemiya, infarkt, tromboz və emboliya modellərinin yaradılması.</p> <p>Keçilən mövzular üzrə yekun:</p> <p>“Xəstəlik haqqında ümumi məlumat. Umumi etiologiya və patogenezi”,</p> <p>“Xarici mühit amillərinin, irsiyyətin və konstitusiyanın patologiyada rolu”,</p> <p>“Orqanizmin reaktivliyinin patologiyada rolu”,</p> <p>“Hüceyrə zədələnməsi”,</p> <p>“Mikrosirkulyasiya və yerli qan dövranı pozulmaları”</p>	4
5			4

5	İltihab	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <p>1. İltihab haqqında anlayış və nəzəriyyələr. İltihabın nomenklaturası və təsnifatı.</p> <p>2. İltihabın səbəbləri, mərhələləri, nəticəsi.</p> <p>3. İltihabın yerli və ümumi əlamətləri</p> <p>4. Xronik iltihab, xüsusiyyətləri, kəskin iltihabdan fərqi.</p> <p>5. İnfeksiyon prosesin patofiziologiyası.</p> <p>Tapşırıq: Konheym təcrübəsi</p>	4

6	Qızdırma	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Qızdırmanın etiologiyası, patogenezi, mərhələləri, bioloji əhəmiyyəti. 2. Qızdırmanın inkişafında endokrin və sinir sisteminin rolu. 3. Temperatur əyrilərinin tipləri. 4. Qızdırma və hipertermiyanın oxşar və fərqli cəhətləri <p>Tapşırıq: Qızdırmanın leykositlərin miqdarına, EÇS-ə, leykoformulaya təsiri.</p>	4
---	----------	--	---

7	<p>İmmun sisteminin patologiyası</p> <p>Kollokvium</p>	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <p>1. İmmun çatışmazlıq sindromları: növləri, səbəbləri, inkişaf mexanizmləri, əlamətləri və nəticəsi.</p> <p>2. Allergiya haqqında anlayış, növləri, təsnifatı.</p> <p>3. Allergenlər: təsnifatı, xarakteristikası.</p> <p>4. Allergik reaksiyaların tipləri, səbəbləri, inkişaf mexanizmləri.</p> <p>5. Autoimmün vəziyyətlər.</p> <p>Tapşırıq: Anafilaktik şokun eksperimentdə alınması.</p> <p>Keçilən mövzular üzrə yekun: “İltihab”, “Qızdırma”, “İmmun sisteminin patologiyası”</p>	4
8	<p>Maddələr mübadiləsinin tipik pozulmaları</p>	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <p>1. Maddələr və enerji mübadiləsinin ümumi xarakteristikası</p> <p>2. Karbohidrat mübadiləsi pozulmalarının səbəbləri və inkişaf mexanizmləri.</p> <p>3. Şəkərli diabet, təsnifatı, növləri, inkişaf mexa-</p>	4

		<p>nizmi və ağırlaşmaları.</p> <p>4. Lipid və zülal mübadiləsi pozulmalarının səbəbləri və inkişaf mexanizmləri.</p> <p>Tapşırıq: Alloksan diabeti zamanı qanda şəkərin təyini.</p>	
9	Maddələr mübadiləsinin tipik pozulmaları	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <p>1. Su-duz mübadiləsinin pozulmaları. Ödemlər.</p> <p>2. Mikroelement və vitamin mübadiləsinin pozulmaları.</p> <p>3. Turşu-qələvi müvazinətinin pozulmaları.</p> <p>4. Aclıq.</p> <p>Tapşırıq: Ödemlərin modelləşdirilməsi</p>	4
10	Toxuma inkişafının patologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <p>1. Hiper-, hipobiotik proseslər</p> <p>2. Şiş haqqında ümumi məlumat, etiopatogenez.</p> <p>3. Kanserojenlərin və onkogenlərin xarakteristikası.</p> <p>4. Şişlərin növləri, səbəbləri və inkişaf mexanizmləri.</p> <p>5. Orqanizmin antiblas-</p>	4

		tom rezistentliyi Tapşırıq: Dezoksidativ karbonuriyanın təyini	
11	Ekstremal vəziyyətlər. Hipoksiya Kollokvium	Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1. Ekstremal vəziyyətlər: ümumi xarakteristikası, növləri, səbəbləri. 2. Şokun səbəbləri və inkişaf mexanizmləri. 3. Kollaps, bayılma, koma: səbəbləri və inkişaf mexanizmləri. 4. Stress. 5. Hipoksiya. Tapşırıq: Eksperimentdə hipoksiyanın alınması. Keçilən mövzular üzrə yekun: Maddələr mübadiləsinin tipik pozulmaları”, “Toxuma inkişafının patologiyası”, “Ekstremal vəziyyətlər”, ”Hipoksiya”	4
Cəmi			44

*İctimai səhiyyə ixtisası üzrə mühazirə və praktik məşğələ dərslərinin mövzularının kreditlər üzrə paylanması
(4 kredit, 60 saat)*

V semestr

<i>Kreditlər</i>	<i>Mühazirə mövzuları</i>	<i>Saat</i>	<i>Təcrübə məşğələləri</i>	<i>Saat</i>
<i>I</i>	1.Giriş. Patofiziologiyanın məqsədi və vəzifələri, inkişaf tarixi. Ümumi nozologiya. Ümumi etiologiya və patogeneza 2. Xarici və daxili amillərin orqanizmə patogen təsiri. Orqanizmin reaktivliyinin patologiyada rolu	2 2	1.Giriş. Xəstəlik haqqında təlim. 2. Xarici mühit amillərinin, irsiyyətin və konstitusiyanın patologiyada rolu Reaktivlik və rezistentlik	4 4
<i>I</i>	3. Hüceyrə zədələnməsi. Mikrosirkulyasiya və yerli qan dövranı pozulmaları. 4. İltihab. Qızdırma	2 2	3. Hüceyrə zədələnməsi 4. Mikrosirkulyasiya və yerli qan dövranı pozulmaları 5. İltihab	4 4 4
<i>I</i>	5. İmmun sisteminin patologiyası. 6. Maddələr mübadiləsinin tipik pozulmaları	2 2	6. Qızdırma 7.İmmun sistemin patologiyası 8.Maddələr mübadiləsinin tipik pozulmaları (karbohidrat, lipid, zülal)	4 4 4

<i>I</i>	7. Toxuma inkişafının patologiyası.	2	9.Maddələr mübadiləsinin tipik pozulmaları (su-duz, vitamin, mikroelement, turşu-qələvi)	4
	8. Ekstremal vəziyyətlər. Hipoksiya	2	10.Toxuma inkişafının patologiyası.	4
			11. Ekstremal vəziyyətlər. Hipoksiya	4
<i>Cəmi</i>		16		44

Mühazirə mövzuları

VI semestr

<i>Nö</i>	<i>Mövzunun adı</i>	<i>Aparılma qaydası</i>	<i>Saat</i>
1	Qan sisteminin patofiziologiyası	Mühazirə	2
2	Qan dövranı sisteminin patofiziologiyası	Mühazirə	2
3	Tənəffüs sisteminin patofiziologiyası	Mühazirə	2
4	Həzm sisteminin patofiziologiyası	Mühazirə	2
5	Qaraciyərin patofiziologiyası	Mühazirə	2
6	Böyrəklərin patofiziologiyası	Mühazirə	2
7	Endokrin sisteminin patofiziologiyası	Mühazirə	2
8	Sinir sisteminin patofiziologiyası	Mühazirə	2
<i>Cəmi</i>			16

Təcrübə məşğələlərinin mövzu planı

<i>Nö</i>	<i>Məşğələlərin adı</i>	<i>Aparılma qaydası</i>	<i>Saat</i>
1	Qan sisteminin patoloji fiziologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1.Dövr edən qanın həcmnin dəyişilməsi. 2. Eritrositoz. Anemiyalar. Təsnifatı, inkişaf mexanizmləri. Tapşırıq: Anemiyalar zamanı qanda katalazanın fəallığının təyini.</p>	4
2	Qan sisteminin patoloji fiziologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1.Leykositoz və leykopeniya, növləri, səbəbləri, inkişaf mexanizmləri. 2. Leykoz haqqında anlayış, təsnifatı, inkişaf mexanizmi. 3. Leykemoid reaksiyalar haqqında anlayış . 4. Hemostazın tipik pozulmaları. Tapşırıq: Leykositoz və leykopeniyanın eksperimentdə alınması Fonio üsulu ilə qanın laxtalanma müddətinin təyini</p>	4
3	Qan dövranı sisteminin patoloji fiziologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1.Ürək-damar çatışmazlığının növləri və səbəbləri. 2. Qan dövranı çatışmazlığı zamanı hemodinamik göstəricilər və klinik əlamətləri. 3.Ürəyin işemiya xəstəliklərinin etiologiya və patogenezi. 4. Qeyri-koronarogen mənşəli miokard infaktı. 5. Aritmiyalar. Ürəyin keçirici sisteminin pozulmaları, səbəbləri, inkişaf mexanizmləri. EKQ</p>	4

		dəyişiklikləri Tapşırıq: Pituitrin stenokardiyası modelinin yaradılması. Ürək blokadasının eksperimentdə alınması.	
4	Qan dövrənı sisteminin patoloji fiziologiyası Kollokvium	Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1. Damar çatışmazlığı, növləri, səbəbləri. 2. Damar tonusunun neyro-humoral tənzim mexanizmlərinin pozulması. 3. Arterial hiper- və hipotenziya. Təsnifatı, növləri, səbəbləri, inkişaf mexanizmləri . Tapşırıq: Arterial hipertoniyanın modelləşdirilməsi. Keçilən mövzular üzrə yekun: “Qan sisteminin patoloji fiziologiyası”, “Qan dövrənı sisteminin patoloji fiziologiyası”	4
5	Tənəffüs sisteminin patoloji fiziologiyası	Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1.Tənəffüs çatışmazlığının növləri, səbəbləri. 2.Ağciyər ventilyasiyasının və alveolyar diffuziyanın pozulması. 3.Daxili tənəffüsün pozulmaları. Tapşırıq: Dövrü tənəffüs modelinin yaradılması. Xarici tənəffüsün reflektor pozulmalarının modelləşdirilməsi.	4
6	Həzm sisteminin patoloji fiziolo-	Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1.Həzm sistemi pozulmalarının	

	giyası	<p>səbəbləri.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. İştahanın pozulması. Ağız boşluğunda həzmin pozulması. 3. Mədədə həzmin pozulması. 4. Ulserogenezin nəzəriyyələri. 5. Bağırsaqlarda həzmin pozulması. 6. Bağırsaq keçməməzliyi, növləri, səbəbləri, inkişaf mexanizmləri, nəticəsi. <p>Tapşırıq: Mədə şirəsinin fiziki-kimyəvi müayinəsi. Mədə şirəsinin mikroskopik tədqiqi. Bağırsağın selikli qişasının zədələnməsi zamanı membran həzminin pozulması.</p>	4
7	<p>Qaraciyərin patoloji fiziologiyası</p> <p>Kollokvium</p>	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Qaraciyərin xəstəliklərinin etiologiya və patogenezini. Qaraciyər çatışmazlığının növləri, səbəbləri . 2. Qaraciyər funksiyalarının öyrənilməsi üsulları 3. Portal hipertenziya . 4. Sarılıqlar, növləri. 5. Öddəşi xəstəliyi. <p>Tapşırıq: Ödün orqanizmə toksik təsiri. Sərbəst və birləşmiş bilirubinin qanda təyini.</p> <p>Keçilən mövzular üzrə yekun: «Tənəffüs sisteminin patoloji fiziologiyası», «Həzm sisteminin patoloji</p>	4

		fiziologiyası», «Qaraciyərin patoloji fiziologiyası»	
8	Böyrəklərin patoloji fiziologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Böyrəklərin sidikyaradıcı funksiyasının pozulmasının səbəbləri, inkişaf mexanizmləri 2. Nefritik və nefrotik sindrom. Etiologiya və patogenezi. 3. Böyrək çatışmazlığının növləri və səbəbləri. Uremiya. Hemodializ. 4. Böyrəkdaşı xəstəliyi. <p>Tapşırıq:</p> <p>Sidiyin fiziki-kimyəvi analizi. Sidiyin mikroskopik müayinəsi.</p>	4
9.	Endokrin sisteminin patoloji fiziologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Endokrin sistem pozulmalarının etiopatogenezi. 2. Hipofizin patologiyasının səbəbləri, inkişaf mexanizmləri. 3. Böyrəküstü vəzilərin funksiyalarının pozulmaları. <p>Tapşırıq:</p> <p>Hipofiz-adrenal sistemin elektrik cərəyanının zədələyici təsirinə reaksiyası.</p>	4
10	Endokrin sisteminin patoloji	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Qalxanabənzər vəzin patologiyası. 	

	fiziologiyası	<p>2.Qalxanabənzərətraf vəzinin funksiyalarının pozulmaları. 3.Cinsiyyət vəzilərinin funksiyalarının pozulmaları.</p> <p>Tapşırıq: Qalxanabənzərətraf vəzinin çıxarılmasının qanda kalsiumun miqdarına təsiri.</p>	4
11	<p>Sinir sisteminin patoloji fiziologiyası</p> <p>Kollokvium</p>	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1.Sinir sistemi pozulmalarının səbəbləri. 2. Sinir hüceyrələrinin patologiyası. 3.Patoloji labillik, parabioz, denervasiya və deafferentasiya sindromları. 4. Sinir sisteminin hərəki, hissi və trofik pozulmaları. 5. Vegetativ sinir sisteminin patologiyası. 6. Ali sinir fəaliyyətinin pozulması, nevrozlar haqqında anlayış. 7. Ağrı haqqında anlayış, səbəbləri, inkişaf mexanizmləri.</p> <p>Tapşırıq: Kamfora epilepsiyasının alınma üsulu. Nevrozların eksperimentdə alınması. Qurbağada hərəki sinirin kəsilməsinin reflekslərə təsiri.</p> <p>Keçilən mövzular üzrə yekun: «Böyrəklərin patoloji fiziologiyası», «Endokrin</p>	4

		sisteminin patoloji fiziologiyası», «Sinir sisteminin patoloji fiziologiyası».	
Cəmi			44

İctimai səhiyyə ixtisası üzrə mühazirə və praktik məşğələ dərslərinin mövzularının kreditlər üzrə paylanması
(4 kredit, 60 saat)

VI semestr

<i>Kredit-lər</i>	<i>Mühazirə mövzuları</i>	<i>Saat</i>	<i>Təcrübə məşğələləri</i>	<i>Saat</i>
<i>I</i>	1. Qan sisteminin patofiziologiyası 2. Qan dövrəni sisteminin patofiziologiyası		1.Eritrositoz. Anemiyalar	4
		2	2.Leykositoz və leykopeniya. Leykozlar. Hemostazın tipik pozulmaları	4
		2	3. Ürək-damar sisteminin pozulmaları. ÜİX Ürəyin keçiricilik sisteminin pozulmaları.	4
			4.Arterial hipo-, hipertenziyalar.	4
<i>I</i>	3. Tənəffüs sisteminin patofiziologiyası	2	5.Tənəffüs sisteminin pozulmaları	4
	4. Həzm sisteminin patofiziologiyası 5.Qaraciyərin	2	6.Həzm sisteminin pozulmaları. Mədənin funksiyalarının	

	patofiziologiyası 6. Böyrəklərin patofiziologiyası	2 2	pozulması. Ulserogenez Bağırsaqlarda həzmin pozulması.	4
<i>I</i>	7. Endokrin sisteminin patofiziologiyası 8. Sınir sisteminin patofiziologiyası	2	7. Qaraciyərin funksiyalarının pozulması	4
		2	8. Böyrəyin funksiyalarının pozulması	4
			9. Endokrin sistemin funksiyalarının pozulmaları. Hipofizin və böyrəküstü vəzin patologiyası	4
			10. Qalxanabənzər, qalxanabənzərətraf, cinsiyyət vəzilərinin patologiyası 11. Sınir sisteminin funksiyasının pozulması.	4
<i>Cəmi</i>		16		44

Fənn üzrə keçilən mövzular

MÖVZU 1: Patofiziologiya fənninə giriş

Patoloji fiziologiya fundamental elm və tədris fənni kimi. Patoloji fiziologiya fənni və vəzifələri, onun ali təhsil sistemindəki yeri, patofiziologiya müasir klinik tibbin nəzəri əsası kimi. Patoloji fiziologiyanın metodları. Patoloji fiziologiyanın və klinik təbabətin inkişafında eksperimentin əhəmiyyəti. Tibbi-bioloji eksperimentlərin aparılmasının ümumi prinsipləri və onların nəticələrinin təhlili. Eksperimentdə istifadə olunan müasir metodlar. Modelləşmə, onun növləri, imkanları və məhdudiyyətləri. Patoloji proseslərin müxtəlif formalarının və mühafizə-uyğunlaşma reaksiyalarının heyvanlar üzərində modelləşdirilməsi. Müqayisəli təkamül metodunun əhəmiyyəti. Heyvanlar üzərində eksperimentlərin aparılmasının mənəvi-etik aspektləri. Molekulyar biologiyanın, genetikanın, biofizikanın, elektronikanın, riyaziyyatın, kibernetikanın və digər elmlərin ən yeni nailiyyətlərinin müasir patofiziologiyanın inkişafında rolu. Xəstəliyin öyrənilməsində və yeni müalicə növlərinin işlənilib hazırlanmasında eksperimental terapiya əhəmiyyətli metod kimi. Klinik patofiziologiya haqqında anlayış, onun vəzifələri və perspektivləri. İnsanlar üzərində aparılan tədqiqatların imkanları və məhdudiyyətləri. Onların deontoloji aspektləri. Patofiziologiyanın inkişaf tarixi haqqında qısa məlumat. Azərbaycanda patofiziologiyanın inkişaf tarixi. Patofiziologiya kursunun tədris strukturu haqqında məlumat: ümumi patofiziologiya (ümumi nozologiya, tipik patoloji proseslər) və xüsusi patofiziologiya (ayrı-ayrı orqan və sistemlərin patofiziologiyası).

ÜMUMİ PATOLOGİYA.

Ümumi nozologiya. Xəstəlik haqqında təlim.

Ümumi nozologiya haqqında anlayış. Norma, sağlamlıq, xəstəlikönü vəziyyət. Patoloji proses, patoloji reaksiya, patoloji vəziyyət haqqında anlayış. Tipik patoloji proseslər. Xəstəlik haqqında anlayış. Xəstəlik - zədələyici və mühafizə-uyğunlaşma

(sanogenetik) reaksiyalarının dialektik vəhdəti kimi. Xəstəliyin mərhələləri və nəticələri. Tam və natamam sağalma. Remissiyalar, residivlər, ağırlaşmalar. Terminal hal. Ölüm-mərhələli proses kimi. Preaqonal vəziyyət, aqoniya, kliniki ölüm, bioloji ölüm. Reanimasiyanın patofizioloji əsasları. Tənəffüsün, qan dövrəsinin və metabolik pozulmaların bərpa olunma prinsipləri. Reanimasiyadan sonrakı dəyişikliklər. Reanimasiyadan sonrakı geri dönməz dəyişikliklər. Xəstəliklərin təsnifatının prinsipləri. Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının təsnifatı.

Ümumi etiologiya. Səbəb və şərait amillərinin xəstəliklərin əmələ gəlməsində rolu; onların dialektik qarşılıqlı münasibəti. Xəstəliyin daxili və xarici səbəbləri haqqında məlumat. Patogen amillərin xüsusiyyətləri və onların əsas kateqoriyaları. Xarici mühit amillərinin (fiziki, kimyəvi, bioloji) orqanizmə xəstəliktörədici təsiri. Fiziki xəstəliktörədici amillərin (yüksək və aşağı barometrik təzyiqin, mexaniki amillərin, elektrik cərəyanının, kosmik uçuş amillərinin, ionlaşdırıcı şüaların enerjisinin, səsin, küyün, yüksək və aşağı temperaturun) zədələyici təsiri. Eksperimental kinetoza. İnsanlarda sağlamlığın qorunmasında və xəstəliyin əmələ gəlməsində sosial amillərin əhəmiyyəti. Xəstəliyin müalicə və profilaktikasında etiotrop prinsiplər. Ümumi etiologiya haqqında olan təsəvvürlərdə mexaniki materializmin və subyektiv idealizmin tənqidi (monokauzalizm, kondisionalizm, amillər nəzəriyyəsi, konstitusionalizm). İnsan patologiyasında bioloji və sosial amillərin əhəmiyyəti. Xəstəliyin sosial məhdudiyyətləri.

Ümumi patogeneza. Zədələnmələr, patogenezin başlanğıc mərhələsi kimi. Zədələnmənin səviyyələri: submolekulyar, molekulyar, hüceyrə, toxuma, orqan, orqanizm. Toxumanın funksional elementi haqqında anlayış və onun patologiyada rolu. Orqanizmin müxtəlif səviyyələrində baş verən zədələnmənin əlamətləri. Xəstəliyin patogenezdə funksional və struktur dəyişikliklərin vəhdəti. Patogenezdə səbəb-nəticə əlaqələri, birincili və ikincili zədələnmələr. Zədələnmənin lokalizasiyası və generalizasiyası. Zədələnməyə qarşı olan yerli və ümumi reaksiyalar və onların qarşılıqlı əlaqəsi. Patogenezin əsas mərhələsi və «qüsurlu dövrən». Orqanizmin müdafiə, kompensator və bərpa reaksiyaları.

Sağalmanın mexanizmləri. Xəstəliyin müalicəsində patogenetik prinsiplər.

MÖVZU 2. Xarici mühit amillərinin, irsiyyətin, konstitusiyanın və yaş amilinin patologiyada rolu

Müasir insan patologiyasında elmi-texniki tərəqqinin, urbanizasiyasının və sənayenin inkişafının əhəmiyyəti. Xəstəliyin etioloji amilləri. İstehsalat və kommunal-məişət şəraiti ilə əlaqədar olan fiziki, kimyəvi, bioloji amillərin patogen təsiri. Emosional psixi gərginliyin, ətraf mühitin çirklənməsinin orqanizmə təsiri. İrsi xəstəliklərin profilaktikasında nüvə silahının tətbiqinin və onun sınaqdan keçirilməsinə qadağa qoyulmasının və ətraf mühitin ardıcıl mühafizə olunmasının əhəmiyyəti.

İrsi və anadangəlmə xəstəliklər. Fenokopiyalar. İrsi xəstəliklərin etiologiyası. Mutasiyalar, onların növləri. İnsanda spontan və təsir nəticəsində əmələ gələn mutageniz. Mutagen amillər. Mutasiyanın yaranmasında ionlaşdırıcı şüaların və çirklənmiş xarici mühitin əhəmiyyəti. Mono- və poligen irsi xəstəliklər. Cinsi və somatik hüceyrənin gen aparatının irsi defektlərinin dominant, resessiv və X xromosomu ilə əlaqəli ötürülməsi. Xromosom xəstəlikləri. Xəstəliklərə irsi meylik. İrsi xəstəliklərin öyrənilməsi üsulları. Xəstəliklərin müalicəsinin və profilaktikasının əsas prinsipləri. «Gen mühəndisliyi» haqqında anlayış. Konstitusional tiplərin növləri və təsnifatı. Diatezlər haqqında anlayış. Orqanizmin qocalması. Qocalma haqqında nəzəriyyələr. Qocalmanın bioloji, tibbi və sosial aspektləri.

Orqanizmin erkən inkişaf dövründə patologiyanın xüsusiyyətini müəyyən edən əsas amillər. Uşaqlarda reaktivliyin əsas xüsusiyyətləri və patologiyada onun əhəmiyyəti. İmmun, sinir və endokrin sistemlərinin bioloji baryerlərinin xüsusiyyətləri. Bəndaxili inkişafın patologiyası. Anadangəlmə xəstəliklər. Qametopatiyalar, blastopatiyalar, embriopatiyalar, fetopatiyalar. Ölüdoğulma və onun etiologiyası. Embrionun və dölün patologiyasında kritik (sensitiv) mərhələlərin əhəmiyyəti. Ana orqanizmə təsir edən zərərli amillərlə dölün patologiyası arasında olan əlaqə. Hipoksiyanın, hormonal və mübadilə pozulmalarının, infeksiyaların, məişət və

sənaye intoksikasiyalarının, ümumi və plasentar qan dövranının pozulmasında patogenetik rolu; alkoqolizmin və siqaret çəkmənin zərəri. Ana ilə döl orqanizmləri arasında immun münasibətlərin pozulması. Uşaq patologiyasının daha vacib etioloji amilləri (uşaq travmatizmi, soyuqdəymə, hipertermiya, qidalanma rejiminin pozulması, uşaq infeksiyaları və s.). Uşaq orqanizmində kompensasiya proseslərinin və funksiyaların bərpa olunma xüsusiyyətləri.

Diş-çənə aparatı və ağız boşluğu selikli qişasının xəstəliklərinin etiologiya və patogenezinin xüsusiyyətləri.

MÖVZU 3. Orqanizmin reaktivliyinin patologiyada rolu

Reaktivlik haqqında anlayış . Reaktivlik və rezistenlik. Reaktivliyi təyin edən amillər. İmmun sistemin ümumi xarakteristikası. İrsiyyətin, konstitusiyanın, yaşın, cinsiyyətin, anatomo-fizioloji sistemlərin anadangəlmə və qazanılmış xüsusiyyətlərinin (sinir, endokrin, immun və s.), maddələr mübadiləsinin reaktivlikdə rolu. Xarici mühit amillərinin orqanizmin reaktivliyinə təsiri. İnsan reaktivliyinin xüsusiyyətləri və sosial amillərin rolu. Patoloji reaktivlik.

TİPİK PATOLOJİ PROSESLƏR

MÖVZU 4. Hüceyrə zədələnməsi

Hüceyrə zədələnməsinin ümumi mexanizmi, səbəbləri və əlamətləri. Hüceyrə zədələnməsinin spesifik və qeyri-spesifik mexanizmləri. Zədələnməyə qarşı hüceyrənin reaksiyası. Ayrı-ayrı hüceyrə orqanellalarının quruluşunun və funksiyalarının pozulması. Hüceyrələrin reseptor xassələrinin dəyişilməsi. Genetik aparatın pozulması. Kəskin və xronik hüceyrə zədələnməsinin xüsusiyyətləri. Zədələnmiş hüceyrənin funksiyasının pozulması, hüceyrə distrofiyası, nekroz, autoliz zədələnmənin nəticəsi kimi. Zədələyici amillərin təsirindən hüceyrədə əmələ gələn mühafizə və adaptasiya mexanizmləri. Hüceyrələrin mutasiya əleyhinə təsir göstərən, antioksidant, detoksikasiya və bufer sistemləri. Geriyə dönən və dönməyən hüceyrə zədələnmələri.

MÖVZU 5. Mikrosirkulyasiyanın və yerli qan dövranının pozulması

Mikrosirkulyasiya haqqında anlayış. Mikrosirkulyator şəbəkənin damarlarının ümumi xarakteristikası. Mikrosirkulyator pozulmaların əsas növlərinin ümumi xarakteristikası. Damardaxili pozulmalar (qanın reoloji xassələrinin dəyişməsi, hemostaz sistemindəki dəyişikliklər, qan cərəyanının sürətinin dəyişilməsi). «Slac» fenomeninin inkişaf mexanizmi. Damar divarının patoloji dəyişiklikləri (keçiriciliyin artması, qanın formalı elementlərinin adheziyası, qanın formalı elementlərinin diapedezi, mikroqansızmaların əmələ gəlməsi). Damarxarici pozulmalar (birləşdirici toxumanın perivaskulyar zədələnməsi, tosqun hüceyrələrin reaksiyası, toxumalarda gedən neyrodistrofik proseslər, limfanın əmələ gəlməsinin pozulması). Periferik qan dövranının pozulması. Arterial və venoz hiperemiyanın etiologiyası, inkişaf mexanizmləri və nəticələri. İşemiyanın etiologiyası, inkişaf mexanizmləri və nəticələri. Staz, növləri, inkişaf mexanizmi və nəticələri. İnfarkt, tromboz, emboliya. Növləri, inkişaf mexanizmi və nəticələri, müalicə və profilaktikasının metodları.

MÖVZU 6. İltihab

İltihab anlayışı. İltihab prosesinin əsas komponentləri: alterasiya, ekssudasiya və proliferasiya. İltihabın etiologiyası. İltihabın ümumi və yerli əlamətləri. Birincili və ikincili alterasiya. İltihab zamanı maddələr mübadiləsinin, hüceyrənin və hüceyrə orqanellərinin membran keçiriciliyinin dəyişilməsi; keçiriciliyin artması mexanizmi. Bioloji aktiv maddələrin – iltihab mediatorlarının azad olması. Mediatorların növləri və mənşəyi. İkincili alterasiyanın inkişafında və iltihabi prosesin ümumi dinamikasında biogen aminlərin, lizosomal və başqa fermentlərin, kinin sisteminin, Hageman amilinin, prostaqlandinlərin rolu. Ekssudasiya. Mikrosirkulyator şəbəkə damarlarının reaksiyası. Damar divarı keçiriciliyinin dəyişməsi. Qan cərəyanının dəyişməsi, mərhələləri və mexanizmləri. Filtrasiya, diffuziya və mikrovezikulyasiya ekssudasiyanın əsası kimi.

İltihab ocağında qanın fiziki-kimyəvi xassələrinin dəyişməsinin əhəmiyyəti. Ekssudatların növləri. İltihab ocağında qanın reoloji xassələrinin dəyişməsi. Trombositlərin rolu. Leykositlərin emiqrasiyası, onun mexanizmləri. Faqositoz; onun növləri, mərhələləri və mexanizmi. Proliferasiya. İltihabın reparativ mərhələsi. Proliferasiya prosesinin mexanizmi. İltihabın yerli əlamətləri ilə orqanizmin ümumi vəziyyəti arasında qarşılıqlı əlaqə. İltihab prosesində zədələnmə ilə müdafiə-uyğunlaşma reaksiyaları arasında dialektik əlaqə. İltihabın bioloji əhəmiyyəti. İltihab haqqında olan mexanistik və metafizik baxışların tənqidi. İltihab haqqında nəzəriyyələr.

I. İltihabın ontogenezdə inkişafı. Yenidoğulma dövründə iltihabın xüsusiyyətləri; damar reaksiyalarının, emiqrasiyanın və faqositozun xüsusiyyətləri.

II. Dış pulpasının, paradont toxumasının və ağız suyu vəzilərinin iltihabi reaksiyası. Dış-çənə sisteminin toxumalarında proliferasiya mərhələsinin xüsusiyyətləri. Qranulematoz iltihab.

İnfeksiyon proses

İnfeksiyon prosesin ümumi xarakteristikası, səbəbləri; infeksiyon amillərin növləri, onların orqanizmə daxil olma və yayılma yolları. İnfeksiyon prosesin mərhələləri və əlamətləri. İnfeksiyon prosesin inkişafında orqanizmin reaktivliyinin rolu. Orqanizmin infeksiya əleyhinə olan müdafiə sistemi: spesifik və qeyri-spesifik müdafiə amilləri. İnfeksiyon proseslərin nəticələri. İnfeksiyon xəstəliklərin müalicə prinsipləri.

1. Müxtəlif yaşlı uşaqlarda infeksiyon prosesin xüsusiyyətləri.

MÖVZU 7. Qızdırma

Qızdırma haqqında ümumi anlayış və onun xüsusiyyətləri. Qızdırma reaksiyasının filogenezdə və ontogenezdə inkişafı. Qızdırmanın etiologiyası. Birincili və ikincili pirogenlər. Qızdırma reaksiyasının mexanizmləri. Qızdırmanın mərhələləri. Pirogen maddələrin təsir mexanizmi. Qızdırma zamanı orqan və sistem-

lərdə gedən dəyişikliklər və pozulmalar. Qızdırma reaksiyasının orqanizm üçün bioloji əhəmiyyəti. Temperatur ayrılarının növləri. Qızdırmanın inkişafında sinir, endokrin və immun sistemlərin rolu. Qızdırmanın müxtəlif növlü hipertermiyalardan fərqi. Piroterapiya haqqında anlayış.

I. Kiçik yaşlı uşaqlarda qızdırma reaksiyasının xüsusiyyətləri.

II. Qızdırma zamanı ağız boşluğu selikli qişasının vəziyyəti və ağız suyu vəzilərinin funksiyasının dəyişməsi.

MÖVZU 8. İmmun sistemin patologiyası

İmmun çatışmazlıq sindromları. İrsi və qazanılmış formaları. Kötük hüceyrələrin çatışmazlıqları. T- və B sistem immunogenezi. Humoral, hüceyrə və kombinəedilmiş immün çatışmazlıq. İmmunoloji reaktivlikdə qeyri-spesifik amillərin çatışmazlıqları. İmmün çatışmazlıq vəziyyətinin əlamətləri və nəticələri. Patoloji tolerantlıq.

Allergiya. Allergiya haqqında anlayış və onun ümumi xarakteristikası. Allergiya ilə immunitet arasında qarşılıqlı əlaqə. Ekzo- və endogen allergenlər. Allergiyanın növləri: sürətli və ləng tipli allergik reaksiyalar. Kumbs və Cellə görə allergik reaksiyaların təsnifatı. Sürətli allergik reaksiyaları yaradan allergenlərin təbiəti. Sürətli allergiya zamanı sensibilizasiyanın mexanizmi. «Yerli» və «ümumi» anafilaktik reaksiyaların, atopik xəstəliklərin, dərman və qida allergiyasının patogenezi. Sürətli allergik reaksiyaların müəyyən edilməsi metodlarının patofizioloji əsasları. Sürətli allergiya zamanı desensibilizasiyanın növləri və mexanizmi. Ləng gedişli allergiyaları yaradan allergenlərin təbiəti. Onların əsas formaları və sensibilizasiyanın mexanizmi. Timus vəzisinin, T-sistemi limfositlərin rolu. Ləng gedişli allergik reaksiyaların mərhələləri və mexanizmi. Orqan və toxumaların köçürülməsi zamanı ləng gedişli allergik reaksiyaların əhəmiyyəti. Autoallergiya. Birincili və ikincili autoallergenlər; İmmün sistemin pozulması zamanı əmələ gələn autoallergik xəstəliklər. Ləng gedişli allergik reaksiyaların müəyyən edilməsi prinsipləri. Ləng tipli allergiya zamanı desensibilizasiyanın növləri və mexanizmi. Allergik reaksiyaların qarşısının alınması üçün səhiyyənin apardığı profilaktik işlərin əhəmiyyəti.

I. Ana ilə döl arasında yaranan immun konfliktin əsas formaları və nəticələri. Yenidoğulmuşlarda allergiya xəstəliyi. Uşaqların allergizasiya mənbəyi. Diatezlərin patogenezinə allergiyanın əhəmiyyəti. Uşaqlarda immunpatoloji reaksiyaların patogenezi. Uşaqlarda immünçatışmazlıq vəziyyəti.

II. Hüceyrə və humoral immunitetin pozulması ilə parodontun, ağız boşluğunun selikli qişasının, ağız suyu vəzilərinin patologiyasının əlaqəsi.

III. Kimyəvi və sənaye allergenlərinin allergizasiya mexanizmləri. Allergik dermatozların əmələ gəlməsində peşə amillərinin rolu.

MÖVZU 9. Maddələr mübadiləsinin tipik pozulmaları

Maddələr mübadiləsi haqqında anlayış. Əsas və enerji mübadiləsinin pozulması.

Karbohidrat mübadiləsinin pozulması. Karbohidratların sorulmasının, sintezi prosesinin, depolaşmasının, qlikogenin parçalanmasının, karbohidratların hüceyrələrə nəql olunmasının və onun mənimsənilməsinin pozulması. Hipoqlikemik vəziyyətlər; növləri və mexanizmləri. Qaraciyərin diffuz zədələnməsi və qlikogenozlar zamanı qlükoneogenezin pozulmasında yaranan hipoqlikemiya. Hipoqlikemiya zamanı fizioloji funksiyaların pozulması; hipoqlikemik koma. Hiperqlikemik vəziyyətlər. Alimentar, stressor və endokrin hiperqlikemiya. Hipoinsulinizmin pankreas daxili və pankreas xarici formaları. Şəkərli diabet və onun növləri. Şəkərli diabet zamanı karbohidrat mübadiləsinin və digər mübadilələrin pozulması. Diabetik koma. İnsulin çatışmazlığının eksperimental modelləri. İrsi fermentopatiyalar zamanı karbohidrat mübadiləsinin pozulması.

Zülal mübadiləsinin pozulması. Müsbət və mənfi azot balansı. Qidanın tərkibindəki zülalların mənimsənilməsinin pozulması. Aminturşu mübadiləsinin, dezaminləşmənin, dekarboksilləşmənin, biogen aminlərin əmələ gəlməsinin pozulması. Qanın aminturşu tərkibinin pozulması: hiper- və

hipoaminasidemiya. Ayrı-ayrı aminturşuları mübadiləsinin irsi pozulmaları. Zülal mübadiləsinin son mərhələsinin və sidik cövhərinin sintezinin pozulması. Hiperazotemiya. Qan plazmasının zülal tərkibinin pozulması; hiper-, hipo və disproteinemiya; paraproteinemiya və zülalların quruluşunun dəyişilməsi. Qan plazmasındakı zülalların nəqliyyat funksiyasının pozulması. Nuklein turşusu mübadiləsinin pozulması. Purin və pirimidin əsasları mübadiləsinin pozulması. Podaqra və onun patogenetik mexanizmi.

Lipid mübadiləsinin pozulması. Orqanizmə yağın az və ya həddən artıq miqdarda daxil olması. Alimentar, nəqliyyat və retension hiperlipidemiya. Lipidlərin qanla daşınmasının pozulması. Ümumi piylənmə, piy infiltrasiyası və distrofiyası, fosfolipid mübadiləsinin pozulması. Hiperketonemiya. Müxtəlif növlü patologiyalarda bioloji membranlardakı lipidlərin sərbəst radikallaşma ilə oksidləşməsi. Xolesterin mübadiləsinin pozulması, hiperxolesterinemiyə. Lipid mübadiləsinin pozulmasının aterosklerozun inkişafında rolu.

I. Uşaqlarda lipid mübadiləsinin pozulmasının xüsusiyyətləri. Qlikosfinqolipidozlar, onların etiologiyası və patogenezi. Raxitin D rezistent formaları. Uşaqlarda purin əsasları mübadiləsinin pozulmasının xüsusiyyətləri. Yenidoğulmuşlarda hiperurikemiya və uraturiya. Sinir-artritik diatez.

Su mübadiləsinin pozulması. Su balansının və suyun orqanizmin daxili mühitində paylanması pozulması, təsnifatı və əsas növləri. Lazım olan miqdarda suyun daxil olmaması, suyun həddən çox itirilməsi və elektrolitlərin çatışmazlığı nəticəsində orqanizmin susuzlaşması. Hiper-, izo- və hipoosmolyar dehidratasiya. Orqanizmdə həddən artıq mayenin toplanması. Hiper-, izo- və hipoosmolyar hiperhidratasiya. Ödemlər. Ödem patogenetik amili. Qanda və toxumalarda hidrodinamik, osmotik, onkotik qradientlərin, damar-toxuma membranının vəziyyətinin əhəmiyyəti. Ödem inkişaf etməsində sinir-humoral mexanizmlərin rolu. Ödemlər zamanı yaranan ümumi və yerli dəyişikliklər. Ödemlərin müalicəsinin əsas prinsipləri. Eksperimental üsulla ödem modelinin yaradılması.

I. Uşaqlarda su mübadiləsinin pozulmasının əsas xüsusiyyətləri.

Elektrolit mübadiləsinin pozulması. Orqanizmin maye mühitində olan natriumun, kaliumun, kalsiumun, fosforun, maqneziumun, mikroelementlərin miqdarının dəyişilməsi. Orqanizmin maye mühitində elementlərin pozulmasının əsas prinsipləri və mexanizmləri. Hüceyrə və hüceyrəxarici sahələrdə elektrolitlərin paylanması və mübadiləsinin pozulması. Su, elektrolit və turşu-qələvi balansы arasında qarşılıqlı əlaqə. Elektrolit mübadiləsinin patologiyası zamanı fizioloji funksiyaların və maddələr mübadiləsinin pozulması.

II. Fosfor-kalsium mübadiləsinin tipik pozulmaları. Hipo- və hiperkalsiemiya, hipo- və hiperfosfatemiya. Stomatoloji xəstəliklərin inkişafında fosfor-kalsium mübadiləsinin pozulmasının əhəmiyyəti.

Vitamin mübadiləsinin pozulması. Hiper-, hipo- və avitaminozlar. Ekzogen (birincili) hipovitaminozlar. Vitaminlərin utilizasiyası, metabolizmi, nəql edilməsi və depolarda toplanması pozulduqda yaranan endogen (ikincili) hipovitaminozlar. Antivitaminlər haqqında anlayış. Hipo- və hipervitaminozların əsas formalarının əlamətləri.

I. Uşaqlarda D hipervitaminozunun və raxit xəstəliyinin etiologiyası və patogenezi. Raxitin müalicə və profilaktikasının əsas prinsipləri.

Turşu-qələvi müvazinətinin pozulması. Turşu-qələvi müvazinətinin pozulmasının əsas formaları. Qazlı asidozlar və alkalozlar. Qazsız asidozlar və alkalozlar: metabolik, ifrazedici (böyrək və gastrocentral) və ekzogen. Qarışıq formaları. Turşu-qələvi balansının kəskin və xronik pozulması zamanı baş verən kompensator reaksiyalar. Asidoz və alkalozların müxtəlif növlərində orqanizmdə gedən pozulmalar. Turşu-qələvi müvazinətinin pozulmasının kompensator və dekompensator formalarının göstəriciləri və onların müəyyən edilməsi prinsipləri.

Aclıq. Aclığın ekzogen və endogen səbəbləri. Zəif inkişaf etmiş ölkələrdə aclığın sosial səbəbləri. Mütləq, nisbi, tam, natamam, hissəvi aclıq. Aclığın mərhələləri; aclığın müxtəlif

dövrələrində fizioloji funksiyaların və maddələr mübadiləsinin dəyişilməsi. Aclıq zamanı orqanizmin rezistentliyinə təsir edən şərait. Müalicəvi aclıq haqqında anlayış.

I. Kiçik uşaqlarda aclığın xüsusiyyətləri.

MÖVZU 10. Toxuma inkişafının patologiyası

Toxuma inkişafı patologiyasının ümumi xarakteristikası. Hipo- və hiperbiotik proseslər. Hipotrofiya, atrofiya, kaxeksiya, hipertrofiya və hiperplaziya. Patoloji regenerasiya. Şişlər. Təbiətdə şişlərin yayılması. İnsanda şişin əmələ gəlməsində irsiyyətin, cinsiyyətin, yaşın, əmək və həyat şəraitinin, xronik xəstəliklərin əhəmiyyəti. Şişlərdə atipizmin növləri. Embriional toxuma ilə şiş toxumasının oxşar və fərqli cəhətləri. Xoşxassəli və bədxassəli şişlər. Maliqnezasiyaya uğramış hüceyrələrin metabolik, antigen və funksional xassələri. Şişlərin progressiyası. Şişlərin etiologiyası, fiziki və kimyəvi blastomogen amillər, onkogen viruslar. Prokanserogenlər və endogen kanserogen maddələr haqqında anlayış. Şiş hüceyrəsinin transformasiyasının mexanizmləri. Normal hüceyrənin şiş hüceyrəsinə çevrilməsində mutasiyaların və epigenom dəyişikliklərin rolu. Şişin orqanizmə patogen təsiri. Metastazlar, residivlər. Şiş kaxeksiyası. Şişlərin profilaktikasının və müalicəsinin patofizioloji əsasları. Şişlərin eksperimentdə alınması.

I. Uşaqlarda şişlərin inkişafının əsas xüsusiyyətləri.

III. Peşə xərçənginin qarşısını almaq üçün əmək şəraitinin yaxşılaşdırılmasının əhəmiyyəti. Xarici mühitin kanserogen maddələrlə çirklənməsinin qarşısının alınması tədbirləri.

MÖVZU 11. Ekstremal vəziyyətlər. Hipoksiya

Ekstremal vəziyyətlər haqqında ümumi məlumat.

Şok. Şok anlayışının xarakteristikası. Şokun növləri. Şokun ümumi patogenezi. Şokun ayrı-ayrı növlərinin oxşar və fərqli cəhətləri. Şokun mərhələləri. Şokun ayrı-ayrı mərhələlərində gedən funksional və struktur dəyişikliklər. Orqanizmin reaktivliyinin şokun nəticəsində əhəmiyyəti.

Koma. Komanın növləri; komatoz vəziyyətlərin etiologiyası və patogenezi, komanın mərhələləri. Komatoz vəziyyətlərdə orqanizmin funksiyalarının pozulması. Müalicənin əsas prinsipləri.

Kollaps. Bayılma. Növləri, səbəbləri və inkişaf mexanizmləri.

Stress. Stress-fövqəladə qıcıqlandırıcılara qarşı orqanizmin verdiyi qeyri-spesifik reaksiya kimi. Stressin mərhələləri və inkişaf mexanizmi. Sinir-humoral amillərin rolu. «Adaptasiya xəstəlikləri» haqqında anlayış.

Hipoksiya haqqında anlayış. Bioloji oksidləşmənin mütləq və nisbi çatışmazlığı zamanı hipoksiyanın ümumi xarakteristikası. Müxtəlif patoloji proseslərin və xəstəliklərin patogenezi hipoksiyanın rolu. Hipoksiya müxtəlif xəstəliklərin patogenetik amili kimi. Oksigen açlığına qarşı ayrı-ayrı orqan və toxumaların davamlılığı. Hipoksiya vəziyyətinin təsnifatı. Hipoksiyanın növləri.

Hipoksiyanın etiologiyası və patogenezi: ekzogen, respirator, sirkulyator, hemik və histotoksik hipoksiyalar. Hipoksiyanın qarışıq formaları. Hipoksiyanın müxtəlif növlərində arterial və venoz qanın qaz tərkibinin göstəriciləri. Hipoksiya zamanı əmələ gələn təcili və uzunmüddətli adaptasiya reaksiyaları və onların mexanizmi. Kəskin və xronik hipoksiyalar zamanı maddələr mübadiləsinin, hüceyrənin quruluşunun, funksiyalarının və orqanizmin fizioloji funksiyalarının pozulması. Hipoksiyanın inkişafına hiper- və hipokapniyanın təsiri. Hipoksik vəziyyətin profilaktikasının və müalicəsinin patofizioloji əsasları. Hipoksiyanın müxtəlif növlərinin eksperimental modellərinin yaradılması. Hiperoksiya, onun patologiyada rolu.

Hiperoksiyanın müalicəvi təsiri: hiperbarik oksigenasiya və onun təbabətdə istifadəsi.

Ekstremal vəziyyətlərin müalicə və profilaktikasının patofizioloji əsasları

I. Dölnün və yenidoğulmuşların hipoksiyası. Orqanizmin hipoksiyaya qarşı həssaslığının yaşdan asılılığı.

II. Ağ ızın selikli qişasının iltihabi xəstəliklərinin patogenində yerli hipoksiyanın əhəmiyyəti. Hiperbarik oksigenasiyanın stomatologiyada tətbiqi.

XÜSUSİ PATOFİZİOLOGİYA. ORQAN VƏ SİSTEMLƏRİN PATOFİZİOLOGİYASI

MÖVZU 1. Qan sisteminin patofiziologiyası

Qanın ümumi həcmnin dəyişilməsi. Hipo- və hipervolemialar, onların növləri, səbəbləri, inkişaf mexanizmləri və orqanizm üçün əhəmiyyəti. Kəskin qanıtirmə hipovolemiyanın əsas və çox təsadüf edilən səbəbi kimi. Qanaxma zamanı orqanizmin müdafiə-uyğunlaşma reaksiyaları, təcili hemodinamik reaksiyalar, qanın həcmnin, formalı elementlərinin və plazma zülallarının bərpa olunması. Qanaxmalar və posthemorragik vəziyyətlər zamanı fizioloji funksiyaların pozulması. Geriyə dönmə və dönməyən dəyişikliklər. Hipervolemiyalar zamanı inkişaf edən qan dövranı pozulmaları. Hipo- və hipervolemiyalar zamanı qan dövranının pozulması.

Eritrosit sisteminin patologiyaları . Anemiyalar və politemiyalar haqqında anlayış, təsnifatı və ümumi xarakteristikası. Eritropoetin çox və ya az olmasından asılı olaraq, eritropoezin tənziminin pozulması. Dəmir çatışmazlığı ilə əlaqədar olan anemiyalar. B₁₂ vitamininin və fol turşusunun çatışmazlığı ilə əlaqədar olan anemiyalar (meqaloblastik anemiyalar). Axrestik anemiyalar. Toksik təsirlərdən, ionlaşdırıcı şüalardan, autoimmün proseslərin təsirindən zəifləmiş eritropoezlə əlaqədar olan anemiyalar. Hipo- və aplastik anemiyalar. Leykozlar və sümük

iliyinin digər zədələnmələri nəticəsində inkişaf edən anemiyalar. Güclü hemoliz nəticəsində əmələ gələn anemiyalar. İrsi hemolitik anemiyalar (eritrositopatiyalar, eritroenzimopatiyalar, hemoqlobinopatiyalar). Qazanılmış hemolitik anemiyalar. Kəskin və xronik posthemorragik anemiyalar. Birincili (eritremitiyalar) və ikincili (mütləq və nisbi eritrositozlar) polisitemiyalar. Anemiya və polisitemiyalar zamanı orqanizmdə kompensator uyğunlaşma proseslərinin pozulması. Anemiya və polisitemiyaların eksperimental modelləri.

Leykosit sisteminin patologiyaları . Leykositozlar, leykopeniyalar, aqranulositozlar, aleykiya, onların növləri, səbəbləri və inkişaf mexanizmləri. Leykositar formulun dəyişilməsi. Leykositlərin növlərinin struktur və funksiyalarının pozulması. Leykozlar haqqında anlayış, onların ümumi xarakteristikası, təsnifatı. Leykozların şiş təbiətli olması. Leykozların etiologiyası. Leykozların əmələ gəlməsində virusların, kimyəvi kanserogenlərin, ionlaşdırıcı radiasiyanın rolu. Leykoz hüceyrələrinin morfoloji, sitokimyəvi, sitogenetik və immunoloji xüsusiyyətlərinin xarakteristikası. Leykozun müxtəlif növlərində qanyaranmanın, periferik qanın hüceyrəvi tərkibinin xüsusiyyətləri. Leykozlar zamanı orqanizmdə gedən ümumi dəyişikliklər. Leykozun eksperimental modelləri. Leykemoid reaksiyalar və növləri, səbəbləri, inkişaf mexanizmi. Periferik qanın morfoloji tərkibinin və qanyaranmanın dəyişilməsi. Leykemoid reaksiyanın leykozdan fərqi.

Qanın fiziki-kimyəvi xassələrinin dəyişməsi. Qanın osmotik və onkotik təzyiqinin, özlülüyünün, zülal tərkibinin, xüsusi çəkisinin, səthi gərilməsinin və eritrositlərin çökmə sürətinin dəyişməsi.

Hemostazın və qanın laxtalanma qabiliyyətinin pozulması. İrsi və qazanılmış formaları. Trombositopeniyalar və trombositozlar zamanı hemostazın trombosit-damar mexanizminin pozulması, trombositlərin xassələrinin dəyişilməsi. Hemostazın koagulyasiya mexanizmlərinin pozulması. Laxtalanma və əks-laxtalanma sistemində plazma amillərinin rolu. Fibrinoliz

prosesinin pozulması. Yayılmış damardaxili laxtalanma sindromu.

I. Yenidoğulmuşların hemolitik xəstəliyi. Uşaqlarda dəmir çatışmazlığı ilə əlaqədar olan vəziyyət. Yarımqıç doğulmuş uşaqlarda anemiya. Uşaqlarda leykozun xüsusiyyətləri. Uşaqlarda hemorragik diatezlər.

II. Xronik anemiya vəziyyətində ağız boşluğunun toxumalarında gedən patoloji dəyişikliklər. Leykozlar zamanı ağız boşluğunun toxumalarında gedən dəyişikliklər. Ağız boşluğu toxumalarında hemostazın xüsusiyyətləri.

III. Qan sistemi xəstəliklərinin etiologiyası, profilaktikası və müalicəsinin sosial aspektləri. Leykozların və digər qan xəstəliklərinin profilaktikası üçün ətraf mühitin radiaktiv maddələrlə çirklənməsinin qarşısının alınmasının əhəmiyyəti.

MÖVZU 2. Qan dövrəni sisteminin patofiziologiyası

Ürək-damar sisteminin patofiziologiyasının ümumi etiologiyası və patogenezini. Qan dövrəni çatışmazlığı haqqında anlayış, onun formaları, əsas hemodinamik göstəriciləri və əlamətləri. Ürək çatışmazlığı, onun növləri. Ürək çatışmazlıqlarının miokardial forması, onun səbəbləri və mexanizmləri. Koronar çatışmazlıq. Ürəyin işemik xəstəlikləri və miokard infarktı zamanı EKQ-də gedən dəyişikliklər. Ürək çatışmazlığının miokardial forması, onun səbəbi və əsas patogenetik mexanizmləri. Mütləq və nisbi koronar çatışmazlıq, işemiya, miokard infarktı. İşemiya zonasında və miokarda gedən metabolizm dəyişiklikləri. Ümumi hipoksiya, intoksikasiya, hormonal və metabolik pozulmalar zamanı ürəyin zədələnməsinin qeyri-koronarogen formaları; ürəyin immunogen zədələnməsi. Ürəyin mərkəzi tənzimlənməsinin pozulması. Patoloji visserokardial reflekslər, psixo-emosional amilin əhəmiyyəti. Ürək yükünün artması nəticəsində yaranan ürək çatışmazlığı. Ürək boşluqlarında qan təzyiqinin və qanın həcmnin artması. Ürəyin işinin artmasının səbəbləri. Ürək yükünün daimi və fasilələrlə artmasına qarşı əmələ gələn təcili və uzunmüddətli adaptasiya mexanizmləri. Miokardın fizioloji və patoloji hipertrofiyası. Hipertrofiyaya

uğramış ürəyin əsas xüsusiyyətləri və onun dekompensasiyasının mexanizmləri. Perikardın patologiyası zamanı yaranan ürək çatışmazlığı. Ürəyin kəskin tamponadası. Müalicənin əsas prinsipləri.

Ürəyin keçirici sisteminin pozulması. Aritmiyalar. Onların növü, səbəbləri, inkişaf mexanizmləri və elektrokardioqrafik dəyişikliklər, müalicəsinin prinsipləri. Eksperimentdə blokadaların alınması.

Damarların funksiyalarının pozulması. Arterial hipertenziyalar. Birincili arterial hipertenziya (hipertoniya xəstəliyi) və ikincili (simptomatik) arterial hipertenziya, etiologiyası, patogenezi, növləri, mərhələləri. Arterial hipertenziyanın müxtəlif növlərində hemodinamik göstəricilərin dəyişməsi. Arterial təzyiğin tənzimlənməsində sinir sisteminin, daxili sekresiya vəzilərinin pozulmasının və böyrəyin pressor və depressor amillərinin rolu. Yüksəlmiş arterial təzyiğin stabilləşməsinin mexanizmləri. Arterial hipertenziyaların nəticələri. Arterial hipotenziyalar. Hipotenziv vəziyyətlərin hemodinamik mexanizmləri. Konstitusional hipotenziyalar: kəskin, xronik patoloji hipotenziyalar.

I. Uşaqlarda qan dövrəni çatışmazlıqları nı n xüsusiyyətləri, uşaqlarda funksional aritmiyalar, onların etiologiyası, patogenezi və əhəmiyyəti.

II. Ürək-damar sisteminin xronik çatışmazlığı zamanı ağız boşluğu toxumalarında baş verən dəyişikliklər.

MÖVZU 3. Tənəffüs sisteminin patofiziologiyası

Tənəffüs çatışmazlığı haqqında anlayış, növləri, etiologiyası və patogenezi. Xarici tənəffüsün patologiyası. Tənəffüs çatışmazlığı zamanı kompensasiya və dekompensasiya mərhələlərində qanın qaz tərkibinin və turşu-qələvi tarazlığının pozulması. Alveolyar hipoventilyasiya. Ağciyər ventilyasiyasının obstruktiv və restriktiv pozulmaları, onların səbəbləri və inkişaf mexanizmi. Tənəffüs yollarının keçiriciliyinin pozulması, tənəffüs səthinin və ağciyər toxumasının elastikliyinə azalması. Surfaktant sisteminin rolu. Döş qəfəsinin, plevranın, tənəffüs

əzələlərinin patoloji dəyişiklikləri zamanı tənəffüsün pozulması. Tənəffüsün mərkəzi tənzimlənməsinin pozulması. Tənəffüsün reflektor pozulması. Tənəffüsün patoloji formaları, tənəffüs aritmiyaları, dövrü tənəffüs, terminal tənəffüs, tənəffüsün tənəffüs, apnoe, asfiksiya. Lokal və qeyri-bərabər ventilyasiya. Alveolyar hiperventilyasiya. Ağciyər perfuziyasının ümumi çatışmazlığı. Ağciyər hipertenziyası; onun pre- və postkapilyar formaları. Perfuziyanın lokal pozulmaları. Ventilyasiya-perfuziya münasibətlərinin qeyri-bərabərliyi. Alveolyar-kapilyar diffuziyanın pozulması. Xarici tənəffüsün pozulmasının qarışıq formaları. Xarici tənəffüs sisteminin müxtəlif şöbələrinin zədələnməsində yaranan kompensator-uyğunlaşma prosesləri. Daxili tənəffüsün patologiyası.

I. Yenidoğulmuşlarda və bətdaxili dövrdə asfiksiya. Yenidoğulmuşlarda və yarımqıq doğulmuş uşaqlarda ağciyərlərin hialin membranı. Ümumi analgeziyanın tətbiqindən sonra yenidoğulanlarda yaranan tənəffüs çatışmazlığının patogenezi. Yarımqıq doğulanlarda pnevmoniya zamanı tənəffüsün pozulmasının xüsusiyyətləri. Uşaqlarda ağciyər emfizemasının və pnevmotoraksın inkişaf etməsinin səbəbləri. Uşaqlarda burun tənəffüsünün pozulması.

II. Stomatoloji xəstəliklərdə xarici tənəffüsün pozulmasının xüsusiyyətləri. Xarici tənəffüsün pozulması ilə ağız boşluğu toxumalarının patologiyası arasındakı əlaqə.

III. Xarici tənəffüs sistemi xəstəliklərinin profilaktikasında ətraf mühitin tənzimlənməsinin əhəmiyyəti. Siqaret çəkmək ilə mübarizə.

MÖVZU 4. Həzm sisteminin patofiziologiyası

Həzmin pozulmasının etiologiyası və patogenezi. İştahanın (hiporeksiya, anoreksiya, parareksiya, bulimiya) və udma aktının pozulması. Ağız suyu ifrazının pozulması, hipo- və hipersalivasiya. Mədənin rezervuar, sekretor, motor, ekskretor və inkretor funksiyalarının pozulması. Mədə və 12-barmaq bağırsağın xora xəstəliyinin etiopatogenezi haqqında müasir baxışlar. Ulserogenezi haqqında nəzəriyyələr. Mədənin müxtəlif

şöbələrinin xaric edilməsinin nəticələri. Dempinq sindromu. Nazik və yoğun bağırsaqlarda həzmin pozulması. Bağırsaqlarda membran həzminin pozulması. Bağırsaq keçməzliyi, növləri, səbəbləri, inkişaf mexanizmləri və nəticəsi. Mədəaltı vəzinin sekretor funksiyasının pozulması, kəskin və xronik pankreatitlər. Həzm sisteminin müxtəlif şöbələrinin çıxarılması və onun nəticələri.

I. Uşaqlarda iştahanın pozulmasının xüsusiyyətləri. Ana südüna qarşı həssaslığın artması. Yeni və yarımçıq doğulmuş uşaqlarda zülal tərkibli qidaların çatışmaması . Uşaqlarda ishalın patogenezi.

II. Ağız suyu vəzi axacaqlarının zədələnməsi mexanizmi və onun vəzin sekretor və inkretor funksiyalarının pozulmasında əhəmiyyəti. Sialodeni, onun səbəbləri, mərhələləri və inkişaf mexanizmləri. Ağız suyu funksiyalarının pozulmasının çeynəmə aparatı və ağız boşluğu toxumalarının patologiyasında rolu. Həzm sistemi pozulmaları zamanı ağız boşluğu toxumalarının patologiyası.

MÖVZU 5. Qaraciyərin patofiziologiyası

Qaraciyər xəstəliklərinin ümumi etiologiyası və patogenezi. Qaraciyərin parsial və total çatışmazlığı. Qaraciyər çatışmazlığı zamanı karbohidrat, zülal, lipid, su-elektrolit mübadiləsinin, baryer və dezintoksikasiya funksiyalarının pozulması. MSS-də gedən dəyişikliklər, onların nəticəsi. Portal hipertenziya sindromu. Piqment mübadiləsinin göstəricilərinin dəyişilməsi. Sarılıq və onun növləri, səbəbləri və patogenezi. Xolemiya və axoliya sindromları. Öddaşı xəstəliyi. Qaraciyərin funksiyalarının pozulmasının öyrənilməsi metodları.

I. Uşaqlarda funksional qaraciyər çatışmazlığının təzahürləri.

II. Xroniki qaraciyər çatışmazlığı zamanı ağız boşluğu toxumalarında baş verən dəyişikliklər.

III. Qaraciyərin şiş və distrofik xəstəliklərinin patogenezinə hepatotrop sənaye zəhərlərinin, spirtli içkilərin rolu. Qaraciyər xəstəliklərinin profilaktikasının yolları. Qaraciyər xəstəliyi olan

şəxslərin kimya sənayesində işləyərkən peşə seçim prinsipləri və işə düzəlməsi.

MÖVZU 6. Böyrəklərin patofiziologiyası

Böyrəyin funksiyalarının pozulmasının ümumi etiologiyası və patogenezi. Sidiyin əmələ gəlmə mexanizminin sinir-humoral tənziminin pozulması. Böyrəklərin enzimopatiyaları. Yumaqçıq filtrasiyasının, kanalçıqların proksimal və distal reabsorbsiyasının, kanalçıq sekresiyası və ekskresiyasının pozulmasının mexanizmi. Diurezin və sidiyin tərkibinin dəyişilməsi, poliuriya, oliquriya, anuriya, hipo-, hiperstenuriya, izostenuriya. Klirens-testlər haqqında anlayış. Nefritik və nefrotik sindromlar, onların növləri, səbəbləri, inkişaf mexanizmləri. Autoallergik proseslərin rolu. Uremiya və azotemiya haqqında anlayış, uremiya zamanı mərkəzi sinir sisteminin zədələnməsi mexanizmi. Böyrək çatışmazlığının növləri, patogenezi, nəticələri. Hemodializ haqqında anlayış, süni böyrək. Böyrəkdaşı xəstəliyi.

I. Uşaqlarda sidiyin əmələ gəlməsinin və xaric edilməsinin xüsusiyyətləri. Kiçik uşaqlarda böyrək çatışmazlığının patogenezi. .

II. Xronik böyrək çatışmazlığı zamanı ağız boşluğu toxumalarında baş verən dəyişikliklər.

MÖZU 7. Endokrin sistemin patofiziologiyası

Endokrin pozulmalarının ümumi etiologiyası və patogenezi. Stress zamanı uyğunlaşma reaksiyalarının inkişafında adrenergik hipotalamo-hipofizar və böyrəküstü vəzi sisteminin rolu. Somatik xəstəliklərin (adaptasiya xəstəlikləri) inkişafında endokrin sistemin müxtəlif səviyyələrdə pozulmasının rolu. Endokrin tənzimlənmənin pozulma səviyyəsinin mexanizmləri. Neyroendokrin sistemində özünü tənzimlənmənin və əks əlaqə sisteminin pozulma mexanizmləri. Hipo- və hiperendokrinopatiyalar. Endokrin pozulmalarının müəyyən edilməsi üsulları və müalicəsinin əsas prinsipləri. Qeyri-endokrin xəstəliklərinin etiologiya və patogenezdə endokrin pozulmalarının rolu. Hipotalamo-hipofizar sistemin patologiyası. Hipofizin və böyrəküstü vəzin patofiziologiyası. Hipofizin ön payının total və hissəvi hipofunksiyası. Hipofizin arxa payının

hiper- və hipofunksiyası. Böyrəküstü vəzin patologiyası. Böyrəküstü vəzin kəskin və xronik çatışmazlığı.

Qalxanabənzər vəzin (hipo- və hipertireozlar), qalxanabənzərətəraf vəzin, cinsiyyət vəzilərinin patofiziologiyası. Timus vəzisinin patologiyası. Mədəaltı vəzin patologiyası.

I. Ana orqanizminin dishormonal pozulmaları. Uşaq yaşlarında endokrin pozulmalarının xüsusiyyətləri. Timus vəzisinin patologiyası zamanı uşaqlarda immunoloji reaktivliyin və boy inkişafının pozulması. Limfatikohipoplastik diatez.

II. Ağız boşluğu toxumalarının patologiyasında hormonal pozulmaların rolu.

MÖVZU 8. Sınır sisteminin patofiziologiyası

Sınır sistemi funksiyalarının pozulmasının ümumi etiologiyası və patogenezi. Sınır sisteminin müxtəlif formalı patologiyasının yaranmasında bioloji və sosial amillərin rolu. Nervizm nəzəriyyəsinin patologiyada rolu. Neyronların funksiyasının pozulmaları. Membran proseslərinin pozulması; səbəbləri və mexanizmləri. Simpatik proseslərin pozulması, onların pre- və postsinaptik mexanizmləri. Dentritlərin patologiyası. Neyronun patoloji hiperaktivliyi. Mediatorların metabolizminin pozulmasının əhəmiyyəti. Sinapslarda oyanma və ləngimə funksiyalarının pozulması əlamətləri. Denervasiya sindromu. Patoloji parabiyoz, patoloji labillik, sınır strukturlarının deafferentasiyası. Oyanma və ləngimə əlaqələrinin itməsi. Patoloji qüvvətlənmiş oyanma generatoru. Patoloji sistem fenomenləri. Patoloji sistem haqqında anlayış. Dominantlıq. Histeriozis. Patoloji reflekslər. Hüduddan kənar ləngimə. Ağrı. Nosiseptiv qıcıqlandırıcılar və onların təsir mexanizmi. Ağrının reseptor, keçirici və mərkəzi aparatı. Ağrının humoral amilləri: kininlərin və neuropeptidlərin rolu. Ağrı reaksiyalarının vegetativ komponentləri. Ağrı hissənin və reaksiyasının intensivliyini müəyyən edən amillər. «Fizioloji» və «patoloji» ağrı haqqında anlayış. Hərəkətin neyrogen pozulması, hiper- və hipokinetik vəziyyətlər, parezlər və ifliclər. Miasteniyalar. Vegetativ sınır sisteminin funksiyalarının pozulması. Onların növləri, mexa-

nizmi. Vegetativ distoniyalar haqqında anlayış. Trofikanın neyrogen pozulması. Neyrodistrofik proses. Neyrodistrofiyanın metabolik, funksional, struktur təzahürləri və inkişaf mexanizmləri.

Ali sinir fəaliyyətinin pozulması. Nevrozlar; ümumi məlumat və xarakterik xüsusiyyətləri. Nevrozların bioloji və sosial aspektləri. Eksperimental nevrozlar. Nevrozların neyrofizioloji mexanizmləri. Nevrotik vəziyyətlərin əmələ gəlməsində sinir sisteminin, tipoloji xüsusiyyətlərin, psixososial stresin, informasiya çoxluğunun, normal bioritmlərin pozulmasının və digər sosial amillərin rolu. Endokrin pozulmaları zamanı infeksiyaların, intoksikasiyaların əhəmiyyəti. Nevrozların əsas əlamətləri. Nevrozlar xəstəlikönü vəziyyət kimi.

I. Uşaqlarda ali sinir sisteminin pozulmasının xüsusiyyətləri.

II. Üz nahiyəsində baş verən trigeminal, temporomandibulyar, miofasiyal ağrının xüsusiyyətləri.

**SƏRBƏST İŞLƏRİN MÖVZULARI VƏ TƏHVİL
VERİLMƏSİNİN SON TARİXİ**

V semestr

<i>Mövzular</i>	<i>Son tarix</i>
1. Xarici mühit amillərinin (yüksək və aşağı temperatur, ionlaşdırıcı şüalar, atmosfer təzyiqi, çəkisizlik) xəstəliklərin yaranmasında rolu	<i>3-cü həftə</i>
2. İrsiyyətin və konstitusiyanın patologiyada rolu. İrsi molekulyar patologiya haqqında anlayış.	<i>4-cü həftə</i>
3. Reaktivlik haqqında ümumi məlumat. Orqanizmin reaktivliyini və rezistentliyini müəyyən edən amillər.	<i>5-ci həftə</i>
4. Hüceyrə zədələnmələrinin səbəbləri, əsas əlamətləri və mexanizmi.	<i>6-cı həftə</i>
5. Yerli qan dövranı pozulmaları.	<i>7-ci həftə</i>
6. İltihab haqqında müasir təsəvvürlər. Qızdırma	<i>8-ci həftə</i>
7. İmmun sistemin patologiyası. Allergiya.	<i>9-cu həftə</i>
8. Şəkərli diabet xəstəliyinin etiopatogenezi. Ödemlər, növləri, səbəbləri	<i>10-cü həftə</i>
9. Toxuma inkişafının patologiyası. Şişlərin əmələ gəlməsi haqqında olan müasir baxışlar.	<i>11-ci həftə</i>
10. Ekstremal vəziyyətlər, ümumi xarakteristikası. Hipoksiya	<i>12-ci həftə</i>

**SƏRBƏST İŞLƏRİN MÖVZULARI VƏ TƏHVİL
VERİLMƏSİNİN SON TARİXİ**

VI semestr

<i>Mövzular</i>	<i>Son tarix</i>
1. Eritrosit sisteminin pozulması (anemiyalar və polisitemiyalar haqqında anlayış, təsnifatı və ümumi xarakteristikası)	<i>5-ci həftə</i>
2. Leykosit sisteminin pozulması (leykositozlar, leykopeniyalar, aqranulositozlar, aleykiya, onların növləri, səbəbləri və inkişaf mexanizmi)	<i>6-cı həftə</i>
3. Ürək-damar sisteminin patologiyasının ümumi etiologiyası və patogenezini	<i>7-ci həftə</i>
4. Damarların funksiyalarının pozulması (arterial hipertenziyalar, ateroskleroz haqqında məlumat)	<i>8-ci həftə</i>
5. Tənəffüs çatışmazlığı haqqında anlayış, onun əsas səbəbləri və mexanizmi	<i>9-cu həftə</i>
6. Həzm sisteminin patologiyasının etiologiyası və patogenezinin ümumi xarakteristikası	<i>10-cu həftə</i>
7. Qaraciyərin patologiyasında orqanizmdə baş verən metabolik funksional pozulmalar və onların mexanizmləri	<i>11-ci həftə</i>
8. Böyrək çatışmazlığı haqqında anlayış, onun inkişaf mexanizmi və təzahürləri	<i>12-ci həftə</i>
9. Endokrin pozulmalarının ümumi etiologiyası və patogenezini. Daxili sekresiya vəzilərinin mərkəzi (qabıq-hipotalamo-hipofizar) və periferik (vəzidən kənar) mexanizmlərinin pozulması	<i>13-cü həftə</i>
10. Sinir sisteminin fəaliyyətinin pozulmasının səbəbləri, mexanizmi və ümumi xarakteristikası	<i>15-ci həftə</i>

**Əczaçılıq üzrə ixtisas
kodu**

050806

Kurs

III

Semestr

V, VI

Fənn üzrə kredit

4 kredit (V semestr)+3 kredit
(VI semestr)

Fənnin tədris dili

Azərbaycan, rus, ingilis

Mühazirə:

10 (V semestr) + 10 (VI
semestr) saat

**Təcrübə (seminar)
məşğələləri:**

50 (V semestr) + 35 (VI semestr)
saat

məqbul (V semestr) yoxdur (VI semestr) yoxdur

imtahan V semestr, VI semestr

Cəmi: 105 saat

Prerekvizitlər:

Normal anatomiya, mikrobiologiya, normal fiziologiya

Korekvizitlər:

Farmakologiya, biokimya, ümumi cərrahiyyə.

Fənnin məqsədi və vəzifələri, tədris prosesində rolu

1.1.Fənnin tədrisində məqsəd

Patologiya fənninin öyrənilməsində məqsəd tələbələrdə patoloji proseslərin səbəbləri, gedişi və nəticələrinin ümumi qanunauyğunluqları, ayrı-ayrı xəstəliklər, onların terapiya və profilaktikasının ümumi prinsipləri haqqında elmi bilikləri formalaşdırmaq, bu biliklərin köməyi ilə klinik situasiya məsələlərinin və model situasiyaların analizini həyata keçirtmək vərdişləri yaratmaq, xəstəliklərin etiologiya və patogenezinə görə dərman preparatlarının məqsədyönlü tətbiqini əsaslandırmaq; peşə vərdişinin metodik əsaslarını formalaşdırmaqdır.

1.2. Fənnin vəzifələri

Patologiya kursunun öyrənilməsi əsasında tələbə **bilməlidir:**

- patologiyanın inkişaf tarixinin əsas mərhələlərini, onun vəzifələrini, digər tibbi-bioloji, tibbi və əczaçılıq fənləri ilə əlaqəsini;
- patologiyada istifadə olunan əsas anlayışları;
- səbəb və şərait amillərinin, eləcə də orqanizmin reaktivliyinin xəstəliklərin meydana çıxmasında rolunu, yəni ümumi etiologiyanın əsas qanunauyğunluqlarını;
- patogenezin ümumi qanunauyğunluqlarını, eləcə də xəstəlik haqqında təlimin əsas aspektlərini;
- patoloji proseslərin səbəblərini, inkişaf mexanizmini və əlamətlərini, müxtəlif xəstəliklərin yaranmasında onların ümumi bioloji və fərdi əhəmiyyətini və rolunu;
- destruktiv, iltihabi, immunopatoloji, şiş və digər xəstəliklərin etiologiyasını, patogenezini, əlamətlərini və nəticələrini;
- tipik patoloji proseslərin, eləcə də xəstəliklərin farmakoloji korreksiya (etiotrop, patogenetik və simptomatik) prinsiplərini;

-tibbin və əczaçılığın inkişafında patologiyanın rolunu, xəstəliklərin profilaktikası və müalicəsində yeni dərman preparatlarının təcübədən keçirilməsini və istifadəsini.

Tələbə bacarmalıdır:

-patologiya kursunda əldə etdiyi biliklərdən farmakologiya, farmakoterapiya, fitoterapiya və digər əczaçılıq fənnlərini öyrənərkən istifadə etməyi;

-əczaçılıq və tibbi ədəbiyyatları öyrənərkən və tibbi mütəxəssislərlə birgə fəaliyyət zamanı ümumi və xüsusi patologiyanın əsas anlayışlarının düzgün tətbiqini;

-ümumi etiologiya, patogenezi, xəstəlikönlü vəziyyətlər, xəstəlik haqqında təlim daxil olmaqla ümumi nozologiyanın nəzəri əsaslarından istifadə etməyi;

-etiologiya və patogenezinə görə müxtəlif olan xəstəliklərin inkişaf dinamikasında tipik patoloji proseslərin rolunu göstərməyi;

-xəstəliklərin etiologiyası və patogenezi əsasında mütəxəssislər tərəfindən təyin olunan dərman preparatlarının təsir xüsusiyyətlərini izah etməyi;

-əhaliyə dərman preparatlarının istifadə qaydalarına ciddi riayət olunması və həkim təyinatlarının pozulması və ya özbaşına müalicə zamanı baş verəcək ağırlaşmaları izah etmək üçün patologiyanın nəzəri biliklərindən istifadə etməyi.

Yivələnməlidir:

-xəstəliklərin aşkarlanması və profilaktikası prinsiplərinə;

-patologiyanın inkişafındakı əsas istiqamətlərə;

-müxtəlif orqan və sistemlərin xəstəliklərinin etiologiyası, patogenezi və əlamətləri haqqında məlumatlara.

Əczaçılıq fakültəsinin tələbələri etiotrop, patogenetik və simptomatik terapiya prinsiplərini, xəstəliklərin fərdi kompleks müalicəsinin zəruriliyini izah etməyi, patoloji proseslərin dərmanla aradan qaldırılmasının mümkünliyünü əsaslandırmağı öyrənməlidir.

Fənnin həcmi və tədrisin növü

<i>Semestr</i>	<i>Tədris həftəsinin sayı</i>	<i>Mühazirə (saat)</i>	<i>Məşğələ (saat)</i>	<i>Cəmi (saat)</i>
V	13	10	50	60
VI	16	10	35	45
Ümumi	29	20	85	105

Mühazirələrin mövzu planı

V semestr

<i>Nö</i>	<i>Mühazirə mövzuları</i>	<i>Aparılma qaydası</i>	<i>Saat</i>
1	Giriş. Patofiziologiyanın məqsəd və vəzifələri, inkişaf tarixi. Ümumi nozologiya	Mühazirə	2
2	Xarici və daxili (irsiyyət, konstitusiya,) amillərin patologiyada rolu. Reaktivlik	Mühazirə	2
3	Hüceyrə zədələnməsi. Mikrosirkulyasiya və yerli qan dövrəni pozulmaları. İltihab. Qızdırma	Mühazirə	2
4	İmmun sistemin patologiyası. Allergiya	Mühazirə	2
5	Maddələr mübadiləsinin pozulmaları. Toxuma inkişafının patologiyası. Ekstremal vəziyyətlər. Hipoksiya.	Mühazirə	2
Cəmi			10

Təcrübə məşğələlərinin mövzu planı

V semestr

<i>Nö</i>	<i>Mövzunun adı</i>	<i>Mövzuya dair bölmələr</i>	<i>Saat</i>
1	Giriş. Eksperimental metodun əhəmiyyəti. Patoloji proseslərin modeləşdirilməsi. Ümumi etiologiya və patogenezi	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <p>1. Patoloji fiziologiyanın vəzifələri və metodları. Etiologiya və patogenezi haqqında anlayış.</p> <p>2. Norma, sağlamlıq, xəstəlik anlayışları.</p> <p>3. Xəstəlik: təsnifatı, mərhələləri, səbəbləri, nəticəsi.</p> <p>Tapşırıq:</p> <p>Fiziki yükün orqanizmə təsiri.</p>	4
2	Xarici mühit amillərinin və irsiyyətin patologiyada rolu	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <p>1. Xarici mühit amillərinin təsnifatı, xəstəliklərin meydana çıxmasında onların rolu.</p> <p>2. İrsi xəstəliklərin etiologiya və patogenezi.</p> <p>3. İrsi xəstəliklərin növləri, onların öyrənilmə üsulları və müalicəsi.</p> <p>Tapşırıq:</p>	4

		<p>Yüksək və aşağı temperaturun orqanizmə təsiri Cinsi xromatinin təyini.</p>	
3	Reaktivliyin patologiyada rolu	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1.Orqanizmin reaktivliyi haqqında məlumat. Reaktivliyin təsnifatı (A.D.Ado), reaktivliyin xarici və daxili amillərlərdən asılılığı. 2. Rezistentlik. 3. İmmunitet. İmmunoloji reaktivlik. Təpşırıq: Dizenteriya vaksininin orqanizmin reaktivliyinə təsiri.</p>	4

4	Hüceyrə zədələnməsi	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Hüceyrə zədələnməsinin növləri. 2. Hüceyrə zədələnməsinin spesifik və qeyri-spesifik mexanizmləri. Hüceyrə zədələnməsinin əlamətləri. 3. Hüceyrənin müdafiə mexanizmləri <p>Tapşırıq: Qurbağanın ağız boşluğunun selikli qişasının alterasiyası</p>	4
5	<p>Mikrosirkulyasiya və yerli qan dövranı pozulmaları</p> <p>Kollokvium</p>	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mikrosirkulyasiyanın pozulması 2. Arterial və venoz hipere-miyalar. Etiologiya, patogenezi, əlamətləri, nəticəsi 3. İshemiya, staz, infarkt, tromboz və emboliya <p>Tapşırıq: İshemiya, staz, infarkt, tromboz və emboliya modellərinin yaradılması.</p> <p>Keçilən mövzular üzrə yekun: “Ümumi nozologiya”,</p>	4

		“İrsiyyət”, “Reaktivlik, ”«Hüceyrə zədələnməsi», «Mikrosirkulyasiya və yerli qan dövranı pozumaları»	
6	İltihab	Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1.İltihab haqqında anlayış. İltihabın nəzəriyyələri. İltihabın nomenklatura və təsnifatı 2.İltihabın səbəbləri, mərhələləri, nəticəsi 3. İltihab zamanı farmakoloji korreksiyanın prinsipləri Tapşırıq: Konheym təcrübəsi	4
7	Qızdırma	Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1.Qızdırmanın etiologiyası, patogenezi, mərhələləri, bioloji əhəmiyyəti 2.Qızdırmanın inkişafında endokrin və sinir sisteminin rolu. 3. Temperatur əyrilərinin tipləri. 4. Qızdırma və hipertermiyanın oxşar və fərqli cəhətləri 5. Qızdırma zamanı farmakoloji korreksiyanın prinsipləri . Tapşırıq: Qızdırmanın leykositlərin	4

		miqdarına, EÇS-nə, leykoformulaya təiri.	
8	İmmun sistemin patologiyası. Allergiya Kollokvium	Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1.İmmun çatışmazlıq sindromları 2.Allergiya haqqında anlayış. Növləri, təsnifatı. 3. Allergik reaksiyaların tipləri. 4. Allergiya əleyhinə müalicə. Tapşırıq: Anafilaktik şokun alınması. Keçilən mövzular üzrə yekun: «İltihab», «Qızdırma», «İmmun sistemin patologiyası»	4
9	Maddələr mübadiləsinin tipik pozulmaları	Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1.Maddələr və enerji mübadiləsinin ümumi xarakteristikası. 2.Karbohidrat, lipid, zülal mübadiləsinin pozulmaları. Tapşırıq: Alloksan diabeti zamanı qanda şəkərin təyini.	4
10	Maddələr	Nəzəri məsələlərin	4

	mübadiləsinin tipik pozulmaları	müzakirəsi: 1.Su-duz mübadiləsinin pozulmaları. 2. Mikroelement mübadiləsinin pozulmaları. 3. Vitamin mübadiləsinin pozulmaları. 4. Turşu-qələvi müvazinətinin pozulmaları. 5. Aclıq. Tapşırıq: Ödemlərin müdelləşdirilməsi.	
11	Toxuma inkişafının patologiyası	Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1.Hiper-, hipobiotik proseslər 2. Şiş haqqında ümumi məlumat, etiopatogenezi Tapşırıq: Dezoksidativ karbonuriyanın təyini	4
12	Ekstremal vəziyyətlər. Hipoksiya.	Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1.Ekstremal vəziyyətlər: ümumi xarakteristikası, növləri, səbəbləri. 2.Şokun səbəbləri və inkişaf mexanizmləri (travmatik şok misalında) 3.Kollaps, bayılma, koma: səbəbləri, inkişaf mexanizmləri. 4. Stress. 5. Hipoksiya Tapşırıq:	4

		Eksperimentdə hipoksiyanın alınması.	
13	Kollokvium	Keçilən mövzular üzrə yekun: «Maddələr mübadiləsinin tipik pozulmaları», «Toxuma inkişafının patologiyası», «Ekstremal vəziyyətlər», “Hipoksiya”	2
Cəmi			50

Əczaçılıq ixtisası üzrə mühazirə və praktik məşğələ mövzularının kreditlər üzrə paylanması (4 kredit, 60 saat)

V semestr

<i>Kredit</i>	<i>Mühazirə mövzuları</i>	<i>Saat</i>	<i>Təcrübə məşğələləri</i>	<i>Saat</i>
<i>1</i>	1.Giriş. Patofiziologiyanın məqsəd və vəzifələri, inkişaf tarixi. Ümumi nozologiya haqqında anlayış	2	1.Giriş. Xəstəlik haqqında təlim.	4
	2. Xarici və daxili amillərin patologiyada rolu.		2.Xarici mühit amillərinin və irsiyyətin patologiyada rolu	4
	Reaktivlik	2		

<p><i>I</i></p>	<p>3. Hüceyrə zədələnməsi. Mikrosirkulyasiya və yerli qan dövranı pozulmaları. İltihab. Qızdırma</p>	<p>2</p>	<p>3.Reaktivliyin patologiyada rolu. 4. Hüceyrə zədələnməsi. 5. Mikrosirkulyasiya və yerli qan dövranı pozulmaları</p>	<p>4 4 4</p>
<p><i>I</i></p>	<p>4. İmmun sistemin patologiyası. Allergiya.</p>	<p>2</p>	<p>6.İltihab. 7. Qızdırma. 8. İmmun sistemin patologiyası</p>	<p>4 4 4</p>

1	5.Maddələr mübadiləsinin tipik pozulmaları. Təxuma inkişafının patologiyası. Ekstremal vəziyyətlər	2	9.Maddələr mübadiləsinin tipik pozulmaları (karbohidrat, lipid, zülal)	4
			10.Maddələr mübadiləsinin tipik pozulmaları (su-duz, vitamin, mikroelement, turşu-qələvi).	4
			11.Təxuma inkişafının patologiyası.	4
			12. Ekstremal vəziyyətlər.	4
			Hipoksiya.	2
Cəmi		10		50

Mühazirə mövzuları

VI semestr

<i>Nö</i>	<i>Mühazirə mövzuları</i>	<i>Aparılma qaydası</i>	<i>Saat</i>
1	Qan sisteminin patofiziologiyası	Mühazirə	2
2	Qan dövrəni və tənəffüs sisteminin patofiziologiyası	Mühazirə	2
3	Həzm sistemi və qaraciyərin patofiziologiyası	Mühazirə	2
4	Böyrəklərin patofiziologiyası	Mühazirə	2
5	Endokrin və sinir sisteminin patofiziologiyası	Mühazirə	2
Cəmi			10

Təcrübə məşğələlərinin mövzu planı

VI semestr

<i>№</i>	<i>Məşğələlərin adı</i>	<i>Aparılma qaydası</i>	<i>Saat</i>
1	Qan sisteminin patoloji fiziologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1. Dövredən qanın ümumi həcmnin dəyişilməsi. 2. Eritrositoz. Anemiyalar. Təsnifatı, inkişaf mexanizmləri.</p> <p>Tapşırıq: Hemolitik anemiyalar zamanı qanda katalazanın fəallığının təyini. Eritrositlərin osmotik rezistentliyinin təyini.</p>	2
2	Qan sisteminin patoloji fiziologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1. Leykositoz və leykopeniya, növləri, səbəbləri, inkişaf mexanizmləri. 2. Leykoz haqqında anlayış, təsnifatı.</p> <p>Tapşırıq: Leykositoz və leykopeniyanın eksperimentdə alınması.</p>	2
3	Qan sisteminin patoloji fiziologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1. Hemostazın tipik pozulmaları. Damar-trombositar və koaqulyasion hemostazın mexanizmləri.</p> <p>2. Qanın laxtalanma, əks laxtalanma və fibrinoliz sisteminin patologiyası.</p>	2

		Tapşırıq: Fonio üsulu ilə qanın laxtalanma müddətinin təyini.	
4	Qan dövrəni sisteminin patoloji fiziologiyası	Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1. Ürək-damar çatışmazlığının növləri və səbəbləri. 2. Qan dövrəni çatışmazlığı zamanı hemodinamik göstəricilər və klinik əlamətlər 3. Ürəyin işemiya xəstəliklərinin etiologiya və patogenezi. 4. Qeyri-koronarogen miokard infarktı. Tapşırıq: Pituitrin stenokardiyası modelinin yaradılması.	2
5	Qan dövrəni sisteminin patoloji fiziologiyası	Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1. Aritmiyalar. Ürəyin keçirici sisteminin pozulmaları, blokadalar, EKQ-də gedən dəyişikliklər. Tapşırıq: Ürək blokadasının alınması.	2
6	Qan dövrəni sisteminin patoloji fiziologiyası	Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1. Damar çatışmazlığı, növləri, səbəbləri. 2. Damar tonusunun neyro-humoral tənzim mexanizmlərinin pozulması. 3. Arterial hiper- və hipotenziya. Təsnifatı, növləri, səbəbləri, inkişaf	2

	Kollokvium	<p>mexanizmləri.</p> <p>Tapşırıq: Arterial hipertoniyanın modelləşdirilməsi.</p> <p>Keçilən mövzular üzrə yekun dər: “Qan sisteminin patoloji fiziologiyası”, “Qan dövrənı sisteminin patoloji fiziologiyası”</p>	
7	Tənəffüs sisteminin patoloji fiziologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1.Tənəffüs çatışmazlığının növləri, səbəbləri 2.Ağciyər ventilyasiyasının və alveolyar diffuziyanın pozulması. 3.Daxili tənəffüsün pozulmaları.</p> <p>Tapşırıq: Dövrü tənəffüs modelinin yaradılması. Xarici tənəffüsün reflektor pozulmalarının modelləşdirilməsi.</p>	2
8	Həzm sisteminin patoloji fiziologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi: 1.Həzm sistemi pozulmalarının səbəbləri 2. İştahanın pozulmaları. Ağız boşluğunda həzmin pozulması . 3. Mədədə həzmin pozulması. 4. Ulserogenezin nəzəriyyələri.</p> <p>Tapşırıq: 1.Mədə şirəsinin fiziki-kimyəvi müayinəsi.</p>	2

		2. Mədə şirəsində qanın benzidin sınağı ilə təyini.	
9	Həzm sisteminin patoloji fiziologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <p>1. Bağırsaqlarda həzmin pozulması.</p> <p>2. Bağırsağ keçməməzliyi, növləri, səbəbləri, inkişaf mexanizmləri, nəticəsi.</p> <p>Tapşırıq:</p> <p>Bağırsağın selikli qişasının kəskin zədələnməsi zamanı membran həzminin pozulması</p>	2
10	Qaraciyərin patoloji fiziologiyası Kollokvium	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <p>1. Qaraciyər çatışmazlığının növləri, səbəbləri və sarılıqlar.</p> <p>2. Portal hipertenziya. Öddəşi xəstəliyi.</p> <p>Tapşırıq:</p> <p>Ödün orqanizmə toksik təsiri. Qanda sərbəst və birləşmiş bilirubinin təyini.</p> <p>Keçilən mövzular üzrə yekun:</p> <p>«Tənəffüs sisteminin patoloji fiziologiyası»</p> <p>«Həzm sisteminin patoloji fiziologiyası»,</p> <p>«Qaraciyərin patoloji fiziologiyası»</p>	2

11	Böyrəklərin patoloji fiziologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Böyrək çatışmazlığının növləri və səbəbləri 2. Böyrəklərin funksional vəziyyətinin tədqiqi 3. Uremiya. Hemodializ. Böyrəkdaşı xəstəliyi. <p>Tapşırıq:</p> <p>Sidiyin fiziki-kimyəvi analizi. Sidiyin mikroskopik müayinəsi.</p>	2
12	Endokrin sisteminin patoloji fiziologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Endokrin sistemi pozulmalarının etiopatogenezi. 2. Hipofizin patologiyasının səbəbləri, inkişaf mexanizmləri 3. Böyrəküstü vəzin funksiyalarının pozulması. <p>Tapşırıq:</p> <p>Hipofiz-adrenal sistemin elektrik cərəyanının zədələyici təsirinə reaksiyası.</p>	2
13	Endokrin sisteminin patoloji fiziologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Qalxanabənzər vəzin patologiyası. 2. Qalxanabənzərətəraf vəzin funksiyasının pozulması . 3. Cinsiyyət vəzilərinin 	2

		<p>funksiyasının pozulması</p> <p>Tapşırıq: Qalxanabənzərətəraf vəzin çıxarılmasının qanda kalsiumun miqdarına təsiri.</p>	
14	Sinir sisteminin patoloji fiziologiyası	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Sinir sistemi pozulmalarının səbəbləri. 2. Sinir hüceyrələrinin patologiyası. 3. Patoloji labillik, parabioz, denervasiya və deafferentasiya sindromu. 4. Sinir sisteminin hərəki, hissi və trofik funksiyasının pozulmaları. <p>Tapşırıq: Kamfora epilepsiyasının alınma üsulu. Qurbağada hərəki sinirin kəsilməsinin reflekslərə təsiri.</p>	2
15	Kollokvium	<p>Nəzəri məsələlərin müzakirəsi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Vegetativ sinir sisteminin patologiyası. 3. Ağrı, səbəbi, növləri, inkişaf mexanizmi. 4. Ali sinir fəaliyyətinin pozulması, nevrozlar haqqında anlayış. <p>Tapşırıq: Nevrozların eksperimentdə alınması.</p> <p>Keçilən mövzular üzrə yekun:</p>	4

		«Böyrəklərin patoloji fiziologiyası», «Endokrin sisteminin patoloji fiziologiyası», «Sinir sisteminin patoloji fiziologiyası» .	
16	Yekun		3
	Cəmi		35

Əczaçılıq ixtisası üzrə mühazirə və praktik məşğələ mövzularının kredit üzrə paylanması
(3 kredit 45 saat)

VI semester

<i>Kredit</i>	<i>Mühazirə mövzuları</i>	<i>Saat</i>	<i>Təcrübə məşğələləri</i>	<i>Saat</i>
<i>1</i>	1.Qan sisteminin patofiziologiyası. 2. Qan dövranı və tənəffüs sisteminin patofiziologiyası	2	1.Eritrositoz. Anemiyalar	2
			2. Leykositoz və leykopeniya, Leykozlar	2
		2	3. Hemostazın tipik pozulmaları	2
			4.Ürək-damar sisteminin pozulmaları. ÜİX	2
		2	5. Ürəyin keçiricilik sisteminin pozulmaları. Aritmiyalar.	2
			6.Damar çatışmazlığı. Arterial hipo-, hipertenziyalar	2
<i>1</i>	3.Həzm sistemi	2	7. Tənəffüs sisteminin	2

	və qaraciyərin patoloji fiziologiyası 4.Böyrəklərin patofiziologiyası	2	pəzulmaları 8. Həzm sisteminin pəzulmaları. Mədənin funksiyalarının pəzulması. Ulserogenez 9. Bağırsaqlarda həzmin pəzulması. Bağırsaq keçməməzliyi 10. Qaraciyərin funksiyalarının pəzulması. 11. Böyrəyin funksiyalarının pəzulması	2 2 2 2
<i>1</i>	5.Endokrin və sinir sisteminin patofiziologiyası	2	12. Endokrin sistemin funksiyalarının pəzulmaları. Hipofizin və böyrəküstü vəzin patologiyası 13.Qalxanabənzər, qalxanabənzərətraf, cinsiyyət vəzilərinin patologiyası 14. Sinir sisteminin funksiyasının pəzulması. MSS-nə zədələyici amillərin təsiri 15. Ali sinir sisteminin funksiyasının pəzulması. Nevrozlar 16. Yekun	2 2 2 4 3
<i>Cəmi</i>		10		35

FƏNNİN BÖLMƏLƏR ÜZRƏ MƏZMUNU

MÖVZU 1. Patologiya fənni və onun öyrənilmə metodları

Patologiya elmi tədris fənni kimi (məzmunu və vəzifələri). Patologiyanın öyrənilmə metodları. Nəzəri və praktik təbabətin və əczaçılığın inkişafında eksperimentin mahiyyəti: tibbi-bioloji eksperimentlərin aparılmasında ümumi prinsiplər, nəticələrin təhlili; modelləşmə, onların növləri, imkanları.

Xəstəlik haqqında təlim (ümumi nozologiya). Terminal vəziyyətlər.

«Nozologiya» haqqında anlayış, onun «patologiya» anlayışından fərqi. «Xəstəlik» haqqında müasir təsəvvürlər, «patoloji proses», «patoloji vəziyyət», «patoloji reaksiya», «xəstəlikönü vəziyyət». Xəstəliyin inkişaf səbəbləri, gedişi, nəticələri; xəstəliyin mərhələləri. Xəstəliklərin müalicə və profilaktika prinsipləri. Terminal vəziyyətlər, preaqonal vəziyyət haqqında anlayış, aqoniya, klinik və bioloji ölüm. Həyati vacib funksiyaların bərpasının əsas prinsipləri. Postreanimasion pozulmalar (postreanimasiya xəstəliyi, onun mərhələləri və xarakteristikası).

Ümumi etiologiya və patogenezi.

Etiologiya (termin, anlayış, səbəb amillərinin təsnifatı və inkişaf şəraiti). Xəstəliklərin inkişafında səbəb və şəraitin rolu, onların dialektrik vəhdəti. Etiologiyanın öyrənilməsinin nəzəri və praktik əhəmiyyəti. Xəstəliklərin etiotrop müalicə prinsipləri.

Patogenezi: Ümumi məlumat, təsnifatı. Patogenetik amillər. Zədələnmə patogenezin əsas mərhələsi kimi. Zədələnmələrin səviyyələri. Patogenezdə səbəb-nəticə əlaqələri: patogenezin əsas mərhələsi, əsas patogenetik amillər, qüsurlu dövrən. Patogenezdə yerli və ümumi təzahürlərin qarşılıqlı əlaqəsi. Patogenezin öyrənilməsinin nəzəri və praktik əhəmiyyəti. Patogenetik müalicənin nəzəri əsasları.

MÖVZU 2. Xarici mühit amillərinin və irsiyyətin patologiyada rolu. Xarici mühit amillərinin orqanizmə patogen təsiri. Mexaniki amillərin təsiri (travma, yaralanma, kontuziya). Fiziki amillərin, kosmik uçuşların (çəkisizlik, səs, küy, barometrik təzyiq, günəş şüaları, lazer, elektrik cərəyanı, ionlaşdırıcı şüalar). Kimyəvi amillərin xəstəliktörədici təsiri: dərmanların mənfi təsiri və

qeyri-dərman maddələrindən düzgün istifadə edilməməsi. Dərmanların patogen təsirini müəyyən edən şərait. Dərman xəstəliyi, dərman asılılığı, dərman preparatlarına rezistentlik. Bioloji amillərin təsiri (patogen mikroblar, helmintlər). Psixi amillərin təsiri (yatrogen xəstəliklər).

Tibbi genetika anlayışı. İrsi və anadangəlmə xəstəliklər, irsi xəstəliklərin təsnifat prinsipləri. İrsi xəstəliklərin etiologiyası (mutasiyaların rolu, əsas mutagen amillər). İrsi xəstəliklərin ümumi patogenezi. Xromosom xəstəlikləri (əsas xromosom aberrasiyaları, klinik sindromlar, cinsi və autosom xromosom pozulmaları). Molekulyar xəstəliklər (DNT-də mutasiyaların əsas növləri, molekulyar xəstəliklərə misallar). Anomal əlamətlərin autosom dominant, autosom-ressesiv, X ilə ilişikli, natamam dominant ötürülməsi. İrsi xəstəliklərin diaqnostikası prinsipləri. İrsi xəstəliklərin müalicə və profilaktika prinsipləri. Konstitusiya, növləri və patologiyası.

MÖVZU 3. Reaktivliyin patologiyada rolu. Orqanizmin reaktivliyi və rezistentliyi, ümumi anlayış, təsnifatı, təzahürləri. Reaktivliyi təyin edən amillər. Reaktivlik və dərmanların təsiri: dərman preparatlarının təsiri nəticəsində patoloji reaktivliyin inkişafı. İmmunoloji reaktivlik, immunitet və onun növləri.

MÖVZU 4. Hüceyrə zədələnməsi. Hüceyrə zədələnməsinin səbəbləri. Ümumi mexanizmləri, hüceyrə zədələnməsinin əlamətləri. Hüceyrə zədələnməsinin spesifik və qeyri-spesifik mexanizmləri. Zədələnməyə qarşı hüceyrənin reaksiyası. Hüceyrəni zədələnmədən qoruyan mühafizə-uyğunlaşma mexanizmləri (antioksidant, antimitoz, detoksikasiya və bufer sistemləri).

MÖVZU 5. Mikrosirkulyasiya və yerli qan dövranı pozulmaları (hiperemiyalar, işemiya, staz, infarkt, tromboz, emboliya). Arterial hiperemiyaya. Ümumi məlumat, növləri, xarici əlamətləri, mikrosirkulyasiya dəyişiklikləri. Arterial hiperemiyanın inkişaf mexanizmləri, nəticəsi və orqanizm üçün əhəmiyyəti. Venoz hiperemiyaya. Ümumi məlumat, növləri. Xarici əlamətləri və

mikrosirkulyasiya dəyişiklikləri. Venoz hiperemiyanın inkişaf mexanizmləri, nəticəsi və orqanizm üçün əhəmiyyəti. İşemiya növləri, səbəbləri, nəticələri. İşemiya zamanı mikrosirkulyasiya pozulmalarının patogenezi. Toxuma və orqanların lokal işemiyasının nəticələri. Orqanizm üçün əhəmiyyəti. Staz: inkişaf mexanizmi, nəticələri və orqanizm üçün əhəmiyyəti. Yerli qan dövranı pozulmalarının farmakokorreksiya prinsipləri.

Tromboz. Umumi məlumat. Tromb əmələ gəlmənin mərhələləri. Trombların təsnifatı. Tromb əmələ gəlmənin əsas patogenetik amilləri. Trombozun nəticələri. Etioloji və patoloji tromb əmələ gəlmənin orqanizm üçün əhəmiyyəti. Emboliya, ümumi məlumat, embolların təsnifatı. Emboliyanın səbəbləri və inkişaf mexanizmləri. Kiçik qan dövrünün emboliyası zamanı qan dövrünün, ürək fəaliyyətinin və xarici tənəffüsün pozulma mexanizmləri. Böyük qan dövrünü və qapı venası emboliyasının əlamətləri.

MÖVZU 6. İltihab. İltihab haqqında anlayış. İltihabın əsas klinik əlamətləri və inkişaf mexanizmləri. İltihabın etiologiyası. İltihabın ümumi patogenezi; iltihab ocağında mikrosirkulyasiya dəyişikliklərinin ardıcılığı, ekssudasiya, ekssudatın növləri, leykositlərin emiqrasiyası, leykositlərin damarlardan iltihab ocağına keçmə ardıcılığı; iltihab zamanı proliferasiya prosesləri. Toxuma zədələnməsinin kəskin faza zülalları, onların əhəmiyyəti. İltihabın mediatorları və modulyatorları. İltihab zamanı maddələr mübadiləsinin pozulmaları haqqında məlumat (zülal, lipid, karbohidrat, elektrolit). İltihab ocağında fiziki-kimyəvi dəyişikliklər. Toxumalarda gedən fiziki-kimyəvi dəyişikliklərin iltihabın növündən və xarakterindən asılılığı. Xronik iltihab. İltihab zamanı sinir və endokrin sisteminin rolu. İltihabın bioloji rolu. Müalicə və profilaktika prinsipləri.

MÖVZU 7. Qızdırma. Qızdırma haqqında müasir təsəvvürlər. Qızdırmanın etiologiyası. Qızdırma reaksiyalarının etioloji təsnifatı, pirogenlər haqqında müasir təsəvvürlər, onların mənşəyi. Qızdırma reaksiyalarının patogenezi: Pirogenlərin ilkin təsir mexanizmləri, pirogenlərin spesifik təsir effektlərində humoral və neyrogen

mexanizmlərin rolu; qızdırma reaksiyalarının müxtəlif mərhələlərində bədən temperaturunun dəyişmə mexanizmləri. Temperatur ayrılarının əsas tipləri. Qızdırma zamanı müxtəlif orqan və sistemlərin funksional vəziyyətinin dəyişiklikləri. Qızdırma reaksiyalarının orqanizm üçün əhəmiyyəti. Qızdırmanın hipertermiyadan və qızdırmayabənzər vəziyyətlərdən fərqi. Qızdırma reaksiyalarının dərman korreksiyasının prinsipləri.

MÖVZU 8. İmmun sistemin patologiyası. İmmun çatışmazlıq sindromları. Allergiya, ümumi anlayış. Allergik reaksiyaların etiologiyası (allergenlər: ümumi məlumat, növləri, təsnifatı). Allergik reaksiyaların təsnifatı (inkişaf sürətinə, allergenlə anticismın qarşılıqlı təsirinə görə). Allergik reaksiyaların ümumi patogenezi. İmmunoloji, patokimyəvi və patofizioloji mərhələlərin xarakteristikası. Anafilaksiya (termin, ümumi məlumat, eksperimentdə alınması). İnsanda anafilaktik vəziyyət: anafilaktik şok, zərərli xəstəliyi (əlamətləri, inkişaf mexanizmi, profilaktika). İnsanda atopik xəstəliklər (sindromlar, onların xarakteristikası və mexanizmləri). Ləng tipli allergik reaksiyalar: bakterial və kontakt allergiya, autoallergiya, transplantatın ayrılma reaksiyası, onların xarakteristikası və mexanizmləri. dərman allergiyası. Sürətli və ləng gedişli allergiya zamanı desensibilizasiya (hiposensibilizasiya) və profilaktika prinsipləri. Anafilaksiya və atopiyanın yayılmış formalarının etiologiyası, patogenezi və klinik təzahürləri. Hiposensibilizasiyanın prinsipləri və allergiyanın dərman müalicəsi.

MÖVZU 9. Maddələr və enerji mübadiləsinin patologiyası. Əsas və enerji mübadiləsinin pozulmaları. Karbohidrat mübadiləsinin pozulması. Karbohidratların sorulmasının, aralıq mübadiləsinin və depolaşmasının pozulmalarının əsas patogenetik variantları. Hipoglükemiya, növləri və mexanizmləri. Hipoglükemiya zamanı fizioloji funksiyaların dəyişiklikləri. Hipoglükemik koma. Şəkərli diabet, onun növləri. Şəkərli diabet zamanı karbohidrat və mübadilənin digər formalarının pozulmaları. Diabetik komalar. Karbohidrat mübadiləsi pozulmalarının korreksiyası prinsipləri.

Zülal və lipid mübadiləsinin pozulmaları. Azot müvazinətinin pozulması. Zülal mübadiləsinin aralıq və son mərhələlərinin pozulmaları. Hiperazotemiya. Qan plazmasının zülal tərkibinin pozulmaları. Purin və pirimidin əsasları mübadiləsinin pozulmaları. Podaqra.

Lipidlərin həzminin və sorulmasının pozulmaları. Lipidlərin toxumalara nəqlinin pozulmaları. Alimentar, nəqliyyat və retensiyon hiperlipemiya. Dislipoproteinemiya. Piylənmə: formaları, etiologiyası, patogenezi, klinik əlamətləri. Qaraciyərin piy infiltrasiyası. Lipidlərin aralıq mübadiləsi pozulmaları. Hiperketonemiya, onun mexanizmləri. Ateroskleroz: etiologiya, patogenezi. Zülal, lipid mübadiləsi pozulmalarının müalicə prinsipləri.

Su mübadiləsinin pozulmaları. Orqanizmin müsbət və mənfi su balansı. «Ödem» və «hidrops» haqqında anlayış. Ödemlərin əsas klinik əlamətləri. Ödemlərin əsas patogenetik amilləri: hidrostatik, osmotik və onkotik amillərin, damar divarının keçiriciliyinin rolu. Ödemlərin etiologiyasına görə təsnifatı. Ürək, böyrək, toksik, kaxektik, iltihabi, allergik ödemlərin etiologiya və patogenezi. Ödem və hidropsun orqanizm üçün əhəmiyyəti. Ödemlərin farmakokorreksiya yolları.

Mineral və mikroelement, vitamin mübadiləsinin pozulmaları. Aclıq. Turşu-qələvi müvazinətinin pozulması. Orqanizmin bufer sistemləri haqqında məlumat, turşu-qələvi müvazinətinin tipik pozulmaları. Asidozlar, alkalozlar, növləri, etiologiya və patogenezi. Kompensasiya və dekompensasiya mexanizmləri.

MÖVZU 10. Toxuma inkişafının patologiyasıHipo- və hiperbiotik proseslər: atrofiya, hiperplaziya, hipertrofiya, patoloji regenerasiya.

Şişlər haqqında anlayış. Şiş toxuması hüceyrələrinin bioloji xüsusiyyətləri (qeyri-məhdud şəkildə inkişaf etməsi, anaplaziyası, nisbi muxtariyyət və s.). Xoş və bədxassəli şişlər. Şişlərin etiologiyası. Dərman kanserogenləri. Şişin əmələ gəlməsində orqanizmin reaktivliyinin rolu. Şişlərin patogenezinin mərhələləri, onların xarakteristikası, şiş hüceyrələrinin transformasiyasının mexanizmi. Orqanizmin antiblastom rezistentliyi. Rezistentliyin

immun və qeyri-immun amilləri. Şiş toxumasında və şiş daşıyan orqanizmdə gedən maddələr mübadiləsinin xüsusiyyətləri. Xərçəng kaxeksiyasının mexanizmi. Şişlərin metastaz verməsinin səbəbləri və mexanizmləri. Şişlərin profilaktikasının və müalicəsinin prinsipləri.

MÖVZU 11. Ekstremal vəziyyətlər. Hipoksiya. Ekstremal vəziyyətlər haqqında məlumat.

Şok. Şok haqqında anlayış, növləri. Şokun ümumi patogenezi. Şokun ayrı-ayrı növlərinin oxşar və fərqli cəhətləri. Şokun müxtəlif mərhələlərində gedən funksional və struktur dəyişiklikləri. Şokun nəticəsinin reaktivlikdən və xəstənin vəziyyətindən asılılığı.

Koma. Koma, növləri, etiologiyası, patogenezi. Komanın mərhələləri. Komatoz vəziyyətlərdə orqanizmin funksiyalarının pozulması. Komanın müalicə prinsipləri.

Kollaps və bayılma. Kollapsın növləri, səbəbi və inkişaf mexanizmi. Bayılma, növləri, etiologiyası, patogenezi. Ekstremal vəziyyətlərin müalicəsi və profilaktikasının patofizioloji əsasları.

Stress. Stress-orqanizmin fəvqəladə qıcıqlandırıcıların təsirinə qarşı olan qeyri-spesifik reaksiyası kimi. Stressin mərhələləri və inkişaf mexanizmi. Stresin inkişafında sinir-humoral amillərin rolu. Stresin əsas əlamətləri. Stressin mühafizə-uyğunlaşma və patogen əhəmiyyəti. «Adaptasiya xəstəlikləri» haqqında məlumat.

Hipoksiya. Hipoksiyanın təsnifatı. Daxili tənəffüsün pozulmalarında hipoksiyanın əmələ gəlmə səbəbi və inkişaf mexanizmi. Hipoksiya zamanı təcili və uzunmüddətli kompensasiya reaksiyalarının inkişaf mexanizmləri.

XÜSUSİ PATOLOGİYA

ORQAN VƏ SİSTEMLƏRİN PATOFİZİOLOGİYASI

MÖVZU 1. Qan sisteminin patofiziologiyası. Dövr edən qanın həcminin dəyişilməsi. Qanaxmalar. Eritrositlərin və leykositlərin regenerativ və degenerativ formaları. Neytrofillərin nüvə təmayülü haqqında anlayış.

Normal leykositlər düstur və patologiyalar zamanı baş verən dəyişikliklər.

Qırmızı qan hüceyrələrində gedən dəyişikliklər: anemiyalar və polisitemiyalar, onların müəyyən edilməsi prinsipləri. Anemiyaların və polisitemiyaların etiologiya və patogenezi. Anemiyaların təsnifatı. Anemiyaların müxtəlif növlərinin klinik əlamətləri və hematoloji xüsusiyyətləri. Anemiyaların əmələ gəlməsində dərman preparatlarının rolu və onların inkişafında immunoloji mexanizmlərin əhəmiyyəti. Anemiyaların dərmanlarla korreksiyasının əsas prinsipləri.

Fizioloji və patoloji leykositoz. Patoloji leykositozun etiologiyası və patogenezi. Fizioloji leykositozun patolojiden fərqi (periferik qanın morfoloji mənzərəsinə görə). Patologiyalar zamanı leykoformulada gedən dəyişikliklər. Patoloji leykositozun əsas növləri. Leykopeniyalar: növləri, etiologiyası, patogenezi. Leykopeniyaların müxtəlif növlərinin hematoloji xarakteristikası. Leykositlərin patologiyasında dərman preparatlarının rolu. Leykositlərin patologiyasında farmakokorreksiyanın aparılması prinsipləri.

Qanyaranma prosesi və onun tənzimi. «Leykoz» haqqında anlayış. Leykozların təsnifatı. Leykoz xəstəliyində qan hüceyrələrinin sitokimyəvi, sitogenetik, funksional və morfoloji xüsusiyyətləri. Leykozların etiologiyası və patogenezi. Leykozların əsas növlərinin klinik-hematoloji xüsusiyyətləri. Leykemoid reaksiyalar, onların etiologiyası, patogenezi, leykozlardan və leykositozlardan fərqi. Leykozların dərmanla müalicəsinin əsas prinsipləri.

Hemostazın damar-trombosit və koagulyasiya mexanizmləri. Trombofiliya və hiperkoagulyasiya, onların səbəbləri, mexanizmi. Hipokoagulyasiya və qanaxmalar, onların səbəbləri, mexanizmləri,

nəticələri. Trombohemorragik vəziyyət. YDL sindromu, səbəbləri, patogenezi.

MÖVZU 2. Qan dövranı sisteminin patofiziologiyası. Qan dövranı və ürək çatışmazlığı (anlayış, növləri, etiologiyası). Ürək çatışmazlığı zamanı əsas hemodinamik əlamətlər. Ürək çatışmazlığında kompensasiyanın mexanizmləri. Ürək çatışmazlığında əsas klinik əlamətlərin patogenezi.

Kəskin ürək çatışmazlığı. (etiologiya, patogenezi, növləri). Kəskin sağ mədəcik çatışmazlığı. Kəskin sol mədəcik çatışmazlığının klinik variantının patogenezi (kardiogen şok, ürək astması, ağciyər ödemləri, serebral sindrom). Xronik ürək çatışmazlığı (səbəbi, mərhələləri, dekompensasiyanın patogenezi). Koronar çatışmazlıq (növləri, səbəbləri, əlamətləri).

Miokard infarktı (etiologiya, risk amilləri, patogenezi). Miokardın qeyri-koronar nekrozu (infarktı). Ürək çatışmazlığının korreksiyasının əsas prinsipləri.

Aritmiyalar. Ritm pozulmalarının səbəbləri. Aritmiyanın inkişaf mexanizmi. Ritm pozulmalarının təsnifatı. Elektrogenез və aritmiyanın ayrı-ayrı növlərinin elektrokardiografik əlamətləri. Aritmiyanın müalicəsinin əsas prinsipləri və antiaritmik preparatların təyin edilməsinə olan göstərişlər. Elektrostimulyasiya və elektroimpulslarla müalicə. Bu metodun mahiyyəti, göstərişlər və əks göstərişlər.

Damar tonusunun pozulmaları. Hipertoniya və hipotoniya, onların növləri, səbəbləri, inkişaf mexanizmləri.

MÖVZU 3. Tənəffüs sisteminin patofiziologiyası. Tənəffüs çatışmazlığı (ümumi məlumat, səbəbləri, növləri, əlamətləri). Tənəffüsün mexanizminin və ağciyər ventilyasiyasının pozulması ilə əlaqədar olan tənəffüs aktının struktur dəyişiklikləri (hiperpnöe, polipnöe, bradipnöe, stenotik və s.). Dövrü tənəffüs (növləri, səbəbləri, mexanizmi). Dispnoe. Asfiksiya (ümumi anlayış, mərhələləri, əlamətləri). Ağciyərlərdə qazların diffuziyası prosesinin pozulması ilə əlaqədar olan ağciyər çatışmazlığı (səbəbləri, qanın qaz tərkibinin pozulması). Ventilyasiya və perfuziyanın pozulması nəticəsində inkişaf edən ağciyər çatışmazlığı (səbəbləri, növləri,

qanın qaz tərkibinin pozulması mexanizmi). Kiçik qan dövranının hipertenziyası və ağciyər çatışmazlığı. Tənəffüs orqanları xəstəliklərinin müalicəsi və profilaktikası prinsipləri.

MÖVZU 4. Həzm sisteminin patofiziologiyası. Həzm sisteminin pozulması səbəbləri və mexanizmi. İştahanın və udma aktının pozulması. Hipo- və hipersalivasiya. Mədənin funksiyalarının pozulması (səbəbləri, inkişaf mexanizmi). Mədənin və 12-barmaq bağırsağın xora xəstəliyinin etiopatogenezi haqqında olan müasir baxışlar və ulserogenezin nəzəriyyələri. Mədənin müxtəlif şöbələrinin xaric edilməsi nəticəsində baş verən ağırlaşmalar. Demping sindromu. Bağırsaqların funksiyalarının pozulması. Membran həzminin pozulması. Bağırsaq keçməməzliyi, növləri, səbəbləri, inkişaf və ağırlaşmaları.

MÖVZU 5. Qaraciyərin patofiziologiyası. Qaraciyər funksiyalarının pozulması və eksperimentdə öyrənilmə üsulları. Qaraciyər çatışmazlığı zamanı maddələr mübadiləsinin və qanın tərkibinin pozulması. Kəskin qaraciyər çatışmazlığının etiologiyası və patogenezi. Qaraciyər koması: ümumi xarakteristikası, patogenezi, klinik əlamətləri. Qaraciyər sirrozu. Sarılıqlar haqqında məlumat və onların növləri. Sarılıqların etiologiyası, patogenezi, əlamətləri. Portal hipertenziya, növləri, səbəbləri və əlamətləri. Qaraciyər xəstəliklərinin dərmanla müalicəsinin əsas prinsipləri.

MÖVZU 6. Böyrəklərin patofiziologiyası. Böyrəyin sidik-yaradıcı funksiyasının pozulması. Böyrək fəaliyyəti pozulmalarının əsas mexanizmləri. Böyrəyin funksional vəziyyətinin tədqiqi. Böyrək çatışmazlığı və onun növləri. Kəskin böyrək çatışmazlığı (ümumi məlumat, səbəbləri, növləri, inkişaf mərhələləri, əlamətləri). Kəskin böyrək çatışmazlığı zamanı sidikdə, qanda gedən dəyişikliklər. Böyrək patologiyalarının əmələ gəlməsində dərman preparatlarının rolu. Xronik böyrək çatışmazlığı (ümumi məlumat, səbəbləri, əsas əlamətləri). Uremiya (növləri, əlamətləri, müalicəsinin əsas prinsipləri). Böyrəklərin funksiyalarının pozulmasında dərman

müalicəsinin prinsipləri. Hemodializ və hemosorbsiya haqqında anlayış. Böyrəkdaşı xəstəliyi. .

MÖVZU 7. Endokrin sisteminin patofiziologiyası. Endokrinopatiyaların növləri, endokrin vəzilərinin fəaliyyətinin pozulması, səbəbləri və mexanizmi: daxili sekresiya vəzilərinin qabıq-hipotalamus-hipofiz tənzimlənməsinin pozulması (liberin və statin balansının pozulması, əks-əlaqə, özünü tənzimləmə, trans- və parahipofizar tənzimlənmə mexanizmlərinin pozulması), müxtəlif səbəblərdən asılı olaraq, hormonların sintezinin birincili pozulması, endokrin pozulmalarının periferik formaları (permissiv hormonların çatışmazlığı, toxumalarda hormonların metabolizminin pozulması, hormonal reseptorların patologiyası). Adenohipofizin funksiyasının pozulması (STH, AKTH, TTH, QTH-in hipo-, hipersekresiyası). Neyrohipofizin funksiyasının pozulması (vazopressin və oksitosinin hipo-, hipersekresiyası). Qalxanabənzər vəzi hormonlarının hipo-, hiperfunksiyası zamanı meydana çıxan pozulmaların patogenezi (tireopriv kaxeksiya, kretinizm, miksedema, endemik zob, tireotoksikoz). Böyrəküstü vəzin funksiyalarının pozulması. Böyrəküstü vəzin qabıq və beyin maddəsinin patologiyaları (hipo-, hiperfunksiyası). Endokrin pozulmalarının farmakoloji korreksiyasının prinsipləri.

MÖVZU 8. Sinir sisteminin patofiziologiyası. Sinir sisteminin pozulmasının səbəbləri və mexanizmi. Neyronların patologiyası. Sinir sisteminin oyanıqlığının və keçiriciliyinin pozulması, səbəbləri və mexanizmi. Sinaptik əlaqələrin pozulması. Sinir mərkəzlərinin patologiyası: patoloji dominant, determinant, parabioz, patoloji sistem (səbəbləri, patologiyada əhəmiyyəti). Onurğa beyninin zədələnmələrində hərəkəti funksiyaların pozulması: ifliclər, parezlər, deserebral rigidlik, spinal şok. Ekstrapiramid sistemin zədələnmələrində baş verən hərəkəti pozulmalar (növləri, əlamətləri, patogenezi).

Dəridən, əzələlərdən, oynaqlardan hissiyyatı qəbul edən sinir strukturları. Vegetativ sinir sisteminin pozulmaları. Sinir sisteminin trofik funksiyasının pozulmaları. Mərkəzi və periferik sinir sisteminin zədələnmələrində əmələ gələn sensor pozulmalar. Ağrı:

növləri, inkişaf mexanizmi, orqanizm üçün əhəmiyyəti. Neyrodistrofiyalar, onların metabolik və funksional əlamətləri, inkişaf mexanizmi.

Ali sinir fəaliyyətinin pozulması. Nevrozlar. Nevrozların bioloji və sosial aspektləri. Eksperimental nevrozlar. Nevrozun əsas əlamətləri. Nevrozlar xəstəlikönü vəziyyət kimi. Sinir sistemi xəstəliklərinin farmakokorreksiya prinsipləri.

SƏRBƏST İŞLƏRİN MÖVZULARI VƏ TƏHVİL
VERİLMƏSİNİN SON TARİXİ

V semestr

<i>Mövzular</i>	<i>Son tarix</i>
1. Ümumi nozologiyanın əsas anlayışları. Etiolojiya və patogenez. Patogenetik terapiyanın əsas istiqamətləri.	<i>3-cü həftə</i>
2. Xarici məcruzə amillərinin (mekaniki amillər, çəkişizlik, işıq və s.) temperatur, ionlaşdırıcı şüalar, atmosfer təzyiqinin artması və azalması) orqanizmə patogen təsiri	<i>4-cü həftə</i>
3. İrsiyyət və konstitusiyanın patolojiada rolu, irsi xəstəliklərin məcəzəsinin əsas istiqamətləri	<i>5-ci həftə</i>
4. Orqanizmin reaktivliyinin xəstəliklərin yəmə ələməndə rolu. Dərman məcəzəsinin təsirinə yəranan patoloji reaktivlik.	<i>6-cı həftə</i>
5. Şüə təsiri yəmə yəmə yə mikrosiirkulyasiya pozulmaları, onların farmakokorrekciyasının əsas prinsipləri. Linfotrop məcəzə şüasında anlayış.	<i>7-ci həftə</i>
6. İltihab və onun farmakokorrekciyasının əsas	<i>8-ci həftə</i>

принциплари.	
7. Гыздырма шаггында цмуми анлайыш. Гыздырма реаксийаларынын фармакокоррекциясынын принципляри. Пиротерапийанын яаслары.	<i>9-cu haftə</i>
8. Иммунопатологиялар. Аллергия ва онун мцалижясинин яас принципляри.	<i>10-cu haftə</i>
9. Шишляр шаггында цмуми мялумат, онларын мцалижяси. Фармакология мцалижянин яас принципляри.	<i>11-ci haftə</i>
10. Маддяляр мцбадилясинин патологиясы, онларын фармакокоррекциясы. Явзедижи щормонал терапия.	<i>12-ci haftə</i>

**SƏRBƏST İŞLƏRİN MÖVZULARI VƏ TƏHVİL
VERİLMƏSİNİN SON TARİXİ**

VI semestr

<i>Mövzular</i>	<i>Son tarix</i>
1. Eritrosit sisteminin pozulması (anemiyalar və polisitemiyalar haqqında anlayış, təsnifatı və ümumi xarakteristikası)	<i>5-ci həftə</i>
2. Leykosit sisteminin pozulması (leykositozlar, leykopeniyalar, aqranulositozlar, aleykiya, onların növləri, səbəbləri və inkişaf mexanizmi)	<i>6-cı həftə</i>
3. Ürək-damar sisteminin patologiyasının ümumi etiologiyası və patogenezini	<i>7-ci həftə</i>
4. Damarların funksiyalarının pozulması (arterial hipertenziyalar, ateroskleroz haqqında məlumat)	<i>8-ci həftə</i>
5. Tənəffüs çatışmazlığı haqqında anlayış, onun əsas səbəbləri və mexanizmi	<i>9-cu həftə</i>
6. Həzm sisteminin pozulmasının etiologiyası və patogenezinin ümumi xarakteristikası	<i>10-cu həftə</i>
7. Qaraciyərin patologiyasında orqanizmdə baş verən metabolik funksional pozulmalar və onların mexanizmləri	<i>11-ci həftə</i>
8. Böyrək çatışmazlığı haqqında anlayış, onun inkişaf mexanizmi və təzahürləri	<i>12-ci həftə</i>
9. Endokrin pozulmalarının ümumi etiologiyası və patogenezini. Daxili sekresiya vəzilərinin mərkəzi (qabıq-hipotalamo-hipofizar) və periferik (vəzidən kənar) mexanizmlərinin pozulması	<i>13-cü həftə</i>
10. Sinir sisteminin fəaliyyətinin pozulmasının səbəbləri, mexanizmi və ümumi xarakteristikası	<i>15-ci həftə</i>

PATOLOJİ FİZİOLOGİYA FƏNNİ ÜZRƏ TƏDRİS-İŞÇİ PROQRAMA ƏLAVƏLƏR

1. Müəllimlər üçün metodik təlimat.

Bu fənnin tədrisində elmi metodlardan: təhlil, sintez, induksiya, deduksiya, eksperiment metodlarından istifadə olunur. Bəzən aksiomatik metodlar da tətbiq olunur. Tədris prosesində sərbəst işlərdən, auditoriya işlərindən, referatlardan, məruzələrdən də istifadə olunur. Material-texniki təchizatlara cədvəllər, slaydlar, stendlər, kompüter proqramları, videofilmlər, texniki vəsaitlər aiddir.

2. Yekun (15 həftəlik) attestasiyanı tətbiq etmək üçün istifadə olunan materiallar.

Ali təhsil müəssisələrinin tələbatına uyğun olan təlimat əsasında yekun attestasiya aparılır. Hər bir praktik məşğələdə proqramlaşdırılmış nəzarət tətbiq edilir. Bunun əsasında tələbənin fərdi-hazırlığı qiymətləndirilir. Yekun dərslərdə isə (seminar, kollokvium) keçirilən bütün mövzular üzrə suallar verilir (situasiya məsələsi və testlər şəklində). Patoloji fiziologiya kafedrasında tələbənin yekun biliklərini yoxlamaq üçün bütün mövzular üzrə test sualları və situasiya məsələləri tərtib edilmişdir. Tələbənin biliyinin qiymətləndirilməsi semestrin yekununa görə hesablanır.

3. Patoloji fiziologiya kafedrasında tətbiq edilən innovasiya metodları.

Mühazirələrə hazırlıq və onun oxunması.

3.1. Mühazirələri hazırlamaq üçün kafedranın müəllimləri vətən və xarici ədəbiyyatlarda çap olunmuş məqalələrdən, kafedranın apardığı elmi-tədqiqat işlərindən istifadə etməlidirlər. Mühazirələr oxunan zaman multimediyaya proyektorlarından istifadə olunmalı, əlavə olaraq, cədvəllər və sxemlər verməklə, mühazirəçi bunların izahatını verməlidir.

3.2. Patoloji fiziologiya kafedrasında praktik məşğələni keyfiyyətli aparmaq üçün müxtəlif sxemlərdən, cədvəllərdən əlavə material kimi istifadə olunmalıdır. Məşğələnin mövzusunə uyğun olan videofilmlər göstərilməlidir.

-Dəniz donuzu üzərində anafilaktik şokun yaradılması 10 dəqiqə müddətində göstərilir. Filmdə anafilaktik şokun inkişaf əlamətləri müşahidə olunur və izah edilir.

-«Hipobariya» videofilmi 10 dəqiqə müddətində göstərilir. Filmdə atmosfer təzyiqinin azalmasının orqanizmə təsir mexanizmi izah edilir.

-«Reaktivliyin orqanizmə təsiri. Hipoksiya» videofilmi 15 dəqiqə müddətində göstərilir. Burada hipoksiyanın eksperimental modelini və orqanizmin reaktivliyinin oksigen aclığına dözümlülüyü göstərilir.

-«Şüa xəstəliyi» videofilmi 35 dəqiqə davam edir. Burada Çernobıl AES-də baş verən qəza təsvir edilir və kəskin, xronik şüa xəstəliyinin əlamətləri, ağırlaşmaları haqqında izahat verilir.

-«Mikrosirkulyasiya» videofilmi 25 dəqiqə müddətində göstərilir. Müxtəlif amillərin təsirindən mikrosirkulyasiya sistemində baş verən dəyişikliklər izah edilir.

Tədris prosesinin gedişində müxtəlif testlərdən və situasiya məsələlərindən istifadə etməklə, tələbələrin biliyi qiymətləndirilir.

Tələbələrin biliyinin qiymətləndirilməsi

Kredit sistemində 100 bal toplamaq üçün imtahana qədər 50 bal əldə etmək lazımdır.

Onlardan:

10 bal-davamiyyət;

10 bal- sərbəst iş;

10 bal-bacarıq

20 bal- təcrübə məşğələlərinin qiyməti.

Semestr ərzində ən azı 3 kollokvium keçirilir. Əgər tələbə kollokvium zamanı dərslərə gəlməsə, onda jurnala 0 bal yazılır. Tələbə imtahan vaxtı da 50 bal toplamalıdır. İmtahan test üsulu ilə aparılır.

Qeyd:

Əgər tələbə imtahan vaxtı 17 bal toplaya bilməzsə, onda imtahana qədər topladığı ballar hesablanmır. İmtahana qədər və imtahandan sonra olan ballar cəmləndikdən sonra tələbənin biliyi aşağıdakı kimi qiymətləndirilir:

A-»əla»	91-100 bal
B-»çox yaxşı»	81-90 bal
C-»yaxşı»	71-80 bal
D-»kafi»	61-70 bal
E-»orta kafi»	51-60 bal
F-»qeyri-kafi»	51-dən az bal

Sərbəst iş

Semestr ərzində tələbə 10 sərbəst iş təhvil verməlidir. Hər bir sərbəst iş 1 balla qiymətləndirilir. Sərbəst işlər yazılı şəkildə, Word faylı formasında (1-2 səhifə – 12 şriflə) qəbul edilir. Sərbəst iş yazılan zaman plagiatlığa yol verilməməlidir.

Material-texniki təchizatın siyahısı

- dərslər otaqları, laboratoriya;
- tədrisə aid olan filmlər;
- patologiyaya aid olan atlas, kompüter testləri;
- cədvəllər, sxemlər;
- mikropreparatlar;
- qanda şəkəri təyin edən aparat;
- elektroensefaloqraf;
- elektrokardioqraf;
- laborator heyvanlar;
- tibbi alətlər;
- kimyəvi reaktivlər, indikatorlar;
- tibbi texnika: mikroskoplar, AT ölçən aparat, stetofo-nendoskoplar, termometrlər, sentrifüqa, Sali hemometri, Qoryayev kamerası.

ƏDƏBİYYAT VƏ MATERIALLAR:

1. “Patoloji fiziologiya” I və II hissə. S.C.Əliyev, M.X.Əliyev. Bakı, 2015, 2016
2. Patoloji fiziologiya /Y.C.Məmmədov, C.H.Təqdisi, F.İ.İslamzadə, Bakı, 2004
3. Patoloji fiziologiya-situasiya məsələləri. S.C.Əliyev, İ.H.Musayev, Bakı-2004
4. «Patoloji fiziologiya». Təcrübi dərş vəsait. Bakı, 2019
5. Руководство к практическим занятиям по патофизиологии для студентов врачебных факультетов. – Изд-во ТГУ. – Томск, 2005.
6. А. И. Воложина, Г.В. Порядина – Патофизиология- Москва в 3х томах- 2006
7. Pathophysiology lectures. Nizhad Mikayilzade. Baku -2007.
8. «Patoloji fiziologiyadan atlas» S.C. Əliyev, M.X.Əliyev, Bakı 2008
9. «Патологическая физиология». Н.Н.Зайко.Москва 2008
10. «Patoloji fiziologiyadan testlər»S.C.Əliyev, Bakı 2010
11. «Патологическая физиология» В.В.Новитски, Е.Д.Голдберг. Томск 2010
12. Патофизиология. Основы К. Порт. «Москва» 2011
13. Патофизиология. Литвицкий П.Ф. Пятое издание – М.: ГЭОТАР – Медиа, 2012. – в 2х томах
14. «Tibbi biliklərin əsasları». S.C.Əliyev, H.M.Nasıyeva, N.C.Mikayilzadə, Bakı-2013

Kağız formatı 60x84 ¹/₁₆.
Sifariş 641 Tiraj 100.

Azərbaycan Tibb Universitetinin
mətbəəsində çap edilmişdir.

Tel.: 595-55-76